

Spelen op een kosteloze speelplaats

**Een labyrintische omgeving om te experimenteren, genieten
en dingen te ontdekken**

Bachelorproefbegeleider(s) Thys Sarah
Vandamme Bieke

Academiejaar 2021-2022

Bachelorproef voorgedragen door:
De Visscher Anissa
Martens Jetse
tot het bekomen van
het diploma Educatieve Bachelor
Kleuteronderwijs

Woord vooraf

Beste lezer,

Hierbij stellen wij met trots onze bachelorproef “Spelen op een kosteloze speelplaats: een labyrintische omgeving om te experimenteren, genieten en dingen te ontdekken” voor. Het thema rond kosteloze materialen heeft op ons beide een indruk nagelaten, dit vanuit de opleidingsonderdelen muzische vaardigheden, muzisch inspireren en wereldoriëntatie. Het was dan ook steeds fascinerend om te kunnen ontdekken hoe we met materiaal dat geen doeleinde heeft, toch aan de slag kunnen gaan in de kleuterklassen. We waren meer dan nieuwsgierig om te kunnen waarnemen met welk materiaal in onze stageschool in Arusha, Tanzania, gewerkt zou worden. Vooral de manier waarop het met minder voorgestructureerd speelgoed kan intrigeerde ons. Door de stagecontext in Tanzania te leren kennen verkozen we de speelplaats als centraal element. Dit omdat wij onderzoekend en spelend leren belangrijk vinden in een buitenruimte om een kind te doen ontwikkelen. We zagen dat er niet aan onderzoekend en spelend leren werd gedaan in de buitenruimte van deze privéschool, wat we wel in de internationale scholen konden waarnemen. Deze zorgde voor inspiratie in ons ontwerp. De manier van zelfstandig spel stimuleren op de speelplaats is voor ons een meerwaarde om toe te passen in onze latere schoolcontext.

Bedankt aan:

- Allereerst willen wij onze twee bachelorproefbegeleiders, Vandamme Bieke en Thys Sarah bedanken om ons te ondersteunen in dit hele proces. Mevrouw Thys willen we bedanken voor de hulp bij de opstart van ons onderzoek, om ons in de juiste richting te sturen. Na mevrouw Thys werd de bachelorproef opgevolgd door mevrouw Vandamme. Haar willen we bedanken voor de goede opvolging. Door opbouwende feedback gingen we graag verder op onderzoek.
- De leerkrachten, het schoolpersoneel en de supervisor van onze stageschool in Arusha, Tanzania voor de hulp bij het vormgeven van de speelplaats.
- De leerkracht van het 2de leerjaar en de buschauffeur van onze stageschool in Arusha, Tanzania om ons in contact te brengen met de internationale scholen vanuit de streek. Op deze manier konden wij twee internationale scholen bezoeken en één interviewen. Deze scholen willen wij dan ook bedanken voor hun gastvrijheid en om ons een kijk te geven in hun schoolpraktijk.
- Alle respondenten uit de enquête die hielpen met de insteek van dit onderzoek. Zij hebben ons geholpen bij het schetsen van een praktijkprobleem en de vraag naar een ontwerp.
- Onze twee stagescholen in België en onze stagementoren van deze scholen, om tijd vrij te maken voor het uittesten en evalueren van ons ontwerp. Vrije Basisschool De Bron (Lovendegem) en Vrije Basisschool De Spelewei (Wetteren-Ten-Ede), de scholen waar voorliggend onderzoek heeft plaatsgevonden, geven de toestemming voor de vermelding van hun naam en de beschrijving van de verzamelde gegevens in deze tekst.
- De kleuters van de stagescholen in Tanzania en België, zonder hen zou dit onderzoek nooit gelukt zijn!

De Visscher Anissa en Martens Jetse

14 juni 2022

Inhoudsopgave

Woord vooraf	2
Samenvatting.....	4
Inleiding	6
Probleemstelling	9
1. Praktijkprobleem.....	9
2. Literatuurstudie	10
3. Onderzoeksdoel, ontwerpvraag en deelvragen.....	13
Onderzoeksfase 1	14
METHODE (FASE 1)	14
RESULTATEN EN CONCLUSIES (FASE 1)	16
Onderzoeksfase 2	20
METHODE (FASE 2)	20
RESULTATEN EN CONCLUSIES (FASE 2)	21
Discussie	28
Bronnenlijst	30
Bijlagen	32
Bijlage A: Onderzoeksfase 1, deelvraag 1 (methode observatie)	32
Bijlage B: Onderzoeksfase 1, deelvraag 1 (methode interview)	37
Bijlage C: Onderzoeksfase 1, deelvraag 2 (methode interview)	38
Bijlage D: Onderzoeksfase 1, deelvraag 3 (methode enquête).....	39
Bijlage E: Onderzoeksfase 1, deelvraag 3 (methode interview).....	41
Bijlage F: Onderzoeksfase 1, deelvraag 4 (methode observatie, experiment)	42
Bijlage G: Ontwerp – Draaiboek kosteloze materialen	45
Bijlage H: Onderzoeksfase 2, deelvraag 6 (methode interview)	46

Samenvatting

Kernwoorden:

Didactisch kosteloos materiaal, speelplaats, zelfstandig spel

Beschrijving:

Het doel van dit onderzoek is het voorstellen van verschillende kosteloze materialen die Vlaamse kleuterleerkrachten, zowel vandaag de dag als in de toekomst, kunnen hanteren op de speelplaats van hun schoolcontext. We werken in dit onderzoek rond het aanbieden van kosteloze materialen op de speelplaats die duurzaam zijn en daarnaast het zelfstandig spel van de kleuters bevorderen. Deze bachelorproef sluit aan bij de internationale competentie ‘internationale vakkennis’, met de focus op het bezorgen van kennis rond kosteloze speelplaatsen vanuit de internationale scholen van Arusha, Tanzania, aan Vlaamse kleuterscholen, wat verkend werd gedurende de mondiale praktijkverkenning.

De ontwerp vraag van onze bachelorproef is ‘Hoe kunnen we leerkrachten kleuteronderwijs inspireren om kleuters met didactische kosteloze materialen aan de slag te laten gaan tijdens zelfstandig spel op de speelplaats?’

We streven naar een analyse vanuit volgende deelvragen om ons ontwerp te kunnen voortbrengen en evalueren:

- ‘Hoe verrijken leerkrachten kleuteronderwijs in Tanzania, in internationale scholen, de speelplaats met kosteloze materialen?’
- ‘Welke richtlijnen bestaan er voor leerkrachten kleuteronderwijs, zoals gevaren, kenmerken en didactiek, om met kosteloos materiaal aan de slag te gaan tijdens zelfstandig spel op de speelplaats?’
- Wat hebben leerkrachten kleuteronderwijs nodig om kleuters met kosteloze materialen in zelfstandig spel op de speelplaats aan de slag te laten gaan?’
- ‘Welke kosteloze materialen hebben kleuters nodig om tot zelfstandig spel te komen op de speelplaats?’
- ‘Wat zijn de bevindingen rond betrokkenheid, welbevinden en het soort spel, wanneer de kleuters actief en zelfstandig aan de slag kunnen gaan met kosteloze materialen, tijdens spontaan spel op de speelplaats?’
- ‘In welke mate zijn leerkrachten kleuteronderwijs effectief ondersteund om aan de slag te kunnen gaan met kosteloze materialen op de speelplaats?’

Om de verrijkingen op een speelplaats van een internationale scholen te detecteren maakten we gebruik van schoolbezoeken en een interview met een kleuterleerkracht. Voor de reeds bestaande richtlijnen rond gevaren, kenmerken en didactiek van kosteloze materialen, onderbouwen wij ons op kwalitatieve literatuurstudies, aanbevolen door docent Ollieuz, T. van de Educatieve Bacheloropleiding Kleuteronderwijs aan Arteveldehogeschool, tijdens een interview. We namen een enquête en een semigestructureerd interview af met Vlaamse kleuterleerkrachten, om de wensen van het ontwerpen af te toetsen. Een laatste methodiek die we toepasten in ons onderzoek was een experiment met de kleuters vanuit onze stageschool in Arusha, Tanzania, om te kunnen opsporen welke kosteloze materialen kleuters nodig hebben om tot zelfstandig spel te komen. Op basis van

deze resultaten maakten we een ontwerp met de volgende ontwerpeisen: concrete voorbeelden, kennis leveren, een overzicht van goed en bruikbaar kosteloos materiaal en aanzetten tot onafgebroken aan de slag te willen gaan.

Het finaal ontwerp is een fysiek draaiboek van 80 pagina's geworden voor Vlaamse kleuterleerkrachten. Dit met oog op leerkrachten die minder inspiratie hebben om met kosteloze materialen aan de slag te gaan in de buitenruimte, met een invalshoek om het zelfstandig buitenspel te stimuleren. De internationale inspiratie komt van de speelplaatsen uit internationale scholen in Arusha. Er zijn heel wat voorbeelden terug te vinden om in de praktijk toe te passen: zoals behoeften, verrijkingen, andere doelen die geïntegreerd kunnen worden en afspraken. Tevens zijn onze bevindingen er terug te vinden rond ons experiment in onze stageschool in Tanzania. Daarnaast bevat dit ontwerp tips en tricks gebaseerd vanuit kwalitatieve bronnen. Als laatste vind je er een kijkwijzer en kijkpijl om de uitwerking te evalueren. Om dit ontwerp te evalueren en testen deden we een bevraging en observatie bij de kleuterleerkrachten op onze stagescholen in België (Vrij Kleuterschool De Spelewei en Vrije Basisschool De Bron). Hieruit komt voort dat het de kennis levert die kleuterleerkrachten nodig hebben om onafgebroken aan de slag te gaan. Zo gaan de scholen waarbij we het ontwerp hebben laten uittesten, volgend schooljaar met ons ontwerp verder aan de slag.

Inleiding

“De leerkracht toont een stok en vraagt: ‘Wat is dit?’

Kinderen: Een lepel, een gitaar, een paard, een telescoop, een microfoon, een vishengel, een drumstok,... En alle andere zaken die een kind zich kan inbeelden!”

“When an adult designs a space that is too clean, static and impossible to play around with, he has had all the fun during the design process and has effectively stolen the creativity from the children”

- Simon Nicholson

Is een stok enkel een stok? Een stok is een voorwerp dat open-ended is, zonder doeleinde. Dit voorwerp kan door het oog van een kind allerlei zaken worden. Wat het tegenovergestelde is van voorgestructureerd materiaal. Prikkelen we de fantasie van de kinderen met voorgestructureerde materialen? In een mondiale praktijksetting waar wij stagelopen in de Upendo Friends School (Arusha, Tanzania) kan je een speelplaats vinden met weinig tot geen materiaal. Het materiaal dat te vinden is, is kosteloos, zoals stenen, takken, flessen, etc. Hoe wordt hier in andere Tanzaniaanse scholen mee omgegaan? Dit prikkelde ons om aan de slag te gaan met ‘de speelplaats’ in een Vlaamse schoolcontext. Hoe kunnen we leerkrachten in België hiermee inspireren?

THEORY OF LOOSE PARTS – NICHOLSON SIMON

De term ‘Loose parts’ werd in 1972 bedacht door architect en kunstenaar Nicholson Simon (1971). Hij ontwikkelde toen de ‘theory of Loose Parts’. Dit zijn losse onderdelen die voor oneindig creatieve ideeën en mogelijkheden zouden zorgen. Het zou volgens zijn onderzoeken meer betrokkenheid vormen dan de statische, onveranderbare speelomgevingen. Natuurlijke en gerecycleerde materialen die veranderen, bieden heel wat mogelijkheden voor kinderen. Kinderen hebben een natuurlijke creativiteit en zijn vindingrijk. Daarbij sluit Malaguzzi (Rutgeerts, z.j.) aan. Hij heeft in Noord- Italië een drieëndertigtal kinderopvangcentra en kleuterscholen. In zijn centra zijn er weinig voorgestructureerde speelmaterialen te vinden. Ze spelen met de dagelijkse voorwerpen zoals natuurlijke materialen (stenen, hout, bladeren) en kosteloze materialen (kurken, wc- rollen). Dit is ‘open’ speelgoed, wat wil zeggen dat ze het speelgoed op meerdere manieren kunnen gebruiken. Ze kunnen onderzoeken, experimenteren op hun eigen tempo en volgens hun interesses. Dit ‘open’ materiaal is zeker en vast een voordeel in de ontwikkeling van kinderen. Het zijn geboren onderzoekers, ze zijn nieuwsgierig en leergierig, en willen de wereld ontdekken om hun kennis op te bouwen.

In Parijs werd door pedagogische experts aan de slag gegaan met de theorie van Nicholson (Besse-Patin, 2018). Er werd in 2018 uitvoerig onderzoek gedaan. Er werd een speelcontainer geplaatst bij twee traditionele speeltuinen in de buurt van Parijs, waar weinig gespeeld werd. Deze containers werden gevuld met loose parts (kringloopspullen, tweedehandsspullen). In de praktijk was te zien dat sommige kinderen wat verward waren, omdat het materiaal niet echt een functie had. De materialen kregen pas een functie in de context, een betekenis bij het spelen. Het onderzoek toont aan dat de kinderen meer vrijheid krijgen en autonomie in hun spel, wat hen uitnodigde de verbeelding en creativiteit te gebruiken.

MAATSCHAPPELIJKE RELEVANTIE

Een maatschappelijk werker en kindgerichte speltherapeut (Rorke, 2022) gebruikt kosteloze materialen om de mentale en emotionele gezondheid van jonge kinderen te stimuleren. Volgens haar vermindert het de stress, en wanneer stress vermindert kunnen kinderen zich beter concentreren. Daarnaast wordt de verbeeldingskracht gestimuleerd aangezien de materialen niet voorgevormd zijn. De kinderen leren hierdoor hun fantasie te gebruiken en probleemoplossend te denken. In plaats van het gewoon op te geven, leren ze een oplossing of manier te vinden om het probleem of de uitdaging anders aan te pakken. Met kosteloze materialen creëren we fantasierijke spelen, de basis waar kinderen het beste in zijn. Naast de mentale en emotionele gezondheid is volgens Rorke (2022) fantasierijk spelen ook van belang voor de sociale ontwikkeling. De kinderen zijn vrij om samen te spelen, ze leren delen, samenwerken, vriendschappen sluiten en assertief zijn. Dit volledige gegeven heeft een maatschappelijke relevantie. De samenleving heeft te maken met heel wat grote vraagstukken, zoals klimaat, migratie en veiligheid. Om deze vragen op te lossen moeten we de kinderen tot volwaardige toekomstige burgers willen maken. Door de kinderen in aanraking te brengen en te prikkelen met activiteiten zoals kosteloze materialen, zullen ze kennis en vaardigheden ontwikkelen door creativiteit en nieuwsgierigheid in te zetten. Op deze manier bereiden we kinderen voor om mee te draaien in een toekomstige maatschappij (Louman, Telder, Verdu, Weesing & Zonjee z.j.).

Wat opvalt is dat er heel wat voordelen aan loose parts te verbinden zijn. Vooral als de kinderen stimulerende materialen wordt aangeboden met een open einde. Het zou de hersenen stimuleren bij zeer jonge kinderen. Ze ontwikkelen een vermogen om zich te focussen, de aandacht te houden en kenmerken te identificeren. De vaardigheden vormen een basis voor het latere leren (competenties, creativiteit). Voor dit latere leren kan het gebruik van loose parts ook het besef van hergebruik en recyclen aan bod komen (Hargraves, 2020). Volgens Van Den Branden, K. (2012) hoogleraar taalkunde en lerarenopleider aan KU Leuven, moet de 21ste eeuw duurzaam onderwijs worden, waarin ‘cruciale competenties’ worden ontwikkeld. Onderwijs bereidt de leerlingen, de volgende generatie, voor om het voortbestaan van de planeet te verzekeren. Ze ontwikkelen nieuwe kennis door nieuwe uitvindingen en ontdekkingen te doen. Van Den Braden stelt dat de 20ste eeuw vooral gebaseerd was op pure overdracht van kennis en reproductie. Hij vindt dat jonge mensen flexibel gebruik moeten kunnen maken van kennis. Het is van belang ‘out-of-the-box’ te denken en creativiteit te stimuleren doorheen het volledige curriculum.

“Eerder dan te dicteren welk pad leerlingen blind moeten volgen, moeten leerkrachten hun leerlingen leren om onafhankelijk te denken en zelfstandig rationele beslissingen te nemen. Ze moeten ontdekken wie ze zijn en waar hun echte talenten en ambities liggen” (Van Den Branden, 2012).

HET GEANALYSEERDE PRAKTIJKPROBLEEM

We namen op 7 februari 2022 een enquête af bij kleuterleerkrachten uit het werkveld. Alle respondenten (32) gaven aan de term kosteloze materialen te kennen en ermee te werken in de klas.

Wanneer we dieper gaan graven stoten we op een aantal zaken. De meerderheid van de leerkrachten zegt de materialen te gebruiken bij het knutselen. Anderen gaven aan het ook in te zetten als verrijking in een hoek. Bijvoorbeeld afvalhout in de timmerhoek, etc. De leerkrachten geven aan dat ze heel wat voordelen zien in kosteloze materialen. Ze gebruiken zaken die ze anders weggooiden en

die altijd ter beschikking zijn, wat het milieu ten goede komt. De afvalberg wordt verkleind en het is kosteloos wat het klasbudget ten goede komt. De maximumfactuur kan dan laag gehouden worden. Daarnaast worden de kinderen gestimuleerd om duurzaam en creatief aan de slag te gaan met het materiaal, wat het besef van hergebruik en recycleren stimuleert (Hargraves, 2020). Kosteloze materialen zouden volgens de leerkrachten de kinderen uitnodigen fantasievol te zijn, in tegenstelling tot voorgestructureerde materialen. Zoals Nicholson (1971) zegt hebben kinderen een natuurlijke creativiteit en zijn ze vindingrijk. De leerkrachten uit het katholiek onderwijs Vlaanderen geven aan kosteloze materialen Zillig te vinden (volgens het leerplan Zin in leren! Zin in leven!). Je kan er in verschillende domeinen rond werken. Tot slot kan het de ouderbetrokkenheid stimuleren door ouders mee te helpen verzamelen. Volgens Rorke (2022) kan dit ook gestimuleerd worden door mee te spelen met de kinderen en te genieten van hun fantasierijk spel.

De kleuterleerkrachten twijfelen om kosteloze materialen in te zetten op de speelplaats. De speelplaats lijkt nog onbekend terrein. Wij willen onderzoek uitvoeren rond het integreren van kosteloze materialen op de speelplaats, om zo de onderzoekende houding tijdens zelfstandig spel van de kleuters te stimuleren. Onze focus ligt dan ook op het ontwikkelen van hulpmiddelen en inspiratiebronnen om met kosteloze materialen aan de slag te gaan op de speelplaats en deze didactisch aan te bieden. Ons onderzoek sluit zoals hierboven aangegeven aan bij de internationale competentie 'internationale vakkennis'. De praktijkkennis vanuit Arusha, Tanzania, rond kosteloze materialen zullen we kunnen toepassen in het ontwerp. Hierbij willen we culturele fundamenteën uit het thema meenemen naar België.

Het verslag van deze bachelorproef start met de probleemstelling waarin beschreven wordt welke nood leeft bij kleuterleerkrachten, in de praktijksetting van Vlaamse kleuterscholen. Daarna wordt het praktijkprobleem vanuit de literatuur benaderd. Nadien volgt het onderzoeksdoel met de bijhorende ontwerpvrage en deelvragen waarin het onderzoeksdoel verduidelijkt wordt. In de eerste onderzoeksfase bevindt zich de dataverzameling van ontwerpisen. In de tweede onderzoeksfase wordt het ontwerp vormgegeven, uitgetest en geëvalueerd. Tot slot concluderen we de ontwerpcyclus aan de hand van het onderdeel discussie.

Probleemstelling

1. Praktijkprobleem

Op onze mondiale praktijkverkenning in Arusha, Tanzania, werden we geboeid door hoe ze aan de slag gaan met weinig en duurzaam materiaal bij kleuters. Als studenten in de opleiding kleuteronderwijs, worden wij ingezet om actief aan de slag te gaan met onze expertise en ervaring vanop buitenlandse stage. De kennis en ervaringen omtrent loose parts die we hier hebben opgedaan, willen we dan ook graag gebruiken om leerkrachten in het kleuteronderwijs van Vlaanderen inspiratie te bieden. Ze een beeld geven van de speelplaatsen in een ander land en ze warm maken om ook op deze manier aan de slag te gaan. De leerkrachten uit het kleuteronderwijs in Vlaanderen, hebben het namelijk moeilijk om didactisch aan de slag te gaan met kosteloze materialen op de speelplaats. Ze trekken de lijn te weinig of niet door naar de buitenruimte. Uit de antwoorden van onze respondenten, in de enquête, konden we afleiden dat er vooral gefocust werd op kosteloze materialen in de klasruimtes. Dit voornamelijk bij geleide beeldende activiteiten. Met de kennis en ervaring vanuit onze praktijk in Tanzania, kunnen we onderzoek uitvoeren naar inspiratie en tips bij het inrichten van een kosteloze speelplaats in België.

In de Upendo Friends School (Arusha, Tanzania) waar we stage liepen hebben ze een speelplaats met weinig tot geen materiaal. Het materiaal dat te vinden is, is kosteloos, zoals: stenen, takken, flessen en kleine materialen van de grond. Ondanks dat er weinig tot geen materiaal is, zijn de kleuters toch betrokken bezig met wat ze vinden of ter beschikking hebben. Zo zagen we de kleuters van 'baby class' een rollenspel spelen waarbij ze in de auto zaten. De leerkracht zag hun spel en bood een deksel van een emmer aan als stuur. Daarnaast tekenden de kinderen met gevonden stokjes in het zand. Door een speelplaats kosteloos in te richten zorgen we voor een buitenruimte zonder voorgestructureerde materialen, waar de kleuters volledig hun eigen fantasie kunnen gebruiken. Daarnaast zal de onderzoekende houding van de kleuters gestimuleerd worden en zal de concentratie en speelduur langer zijn volgens Rorke (2022). Zo zei een respondent uit onze enquête dat digitale middelen anno 2022 moeilijk weg te denken zijn uit de leefwereld van kinderen. Kinderen zijn over het algemeen materialistisch ingesteld en zijn hier heel gehecht aan. Leerkrachten zien het als een uitdaging om zonder kant-en-klaar materiaal aan de slag te gaan, en de focus enkel op 'open-ended' te leggen. Dit vormt de grondlaag van het probleem dat zich heeft ontwikkeld. Rorke (2022) geeft volgens onderzoek aan dat digitale middelen een boosdoener zijn in de speelwereld van kinderen. Het neemt de verbeeldingskracht weg:

“De avonturenspeeltuin met losse onderdelen creëert een omgeving zonder digitale afleiding, waardoor ze teruggaan naar de basis van waar kinderen het beste in zijn: fantasierijk spelen” (Rorke, 2022).

Ons onderzoek focust op de kleuterafdeling van scholen, waar de kleuters 3 tot 5 jaar zijn. Hier start de experimenteer- en onderzoeksfase waarbij de verbeeldingskracht van de kinderen wordt aangesproken. Zij hebben nood aan het zelf kunnen ontdekken, onderzoeken, probleemoplossend denken en zelfstandig zijn (Van den Branden, K. (2012)). Onze focus ligt dan ook op het ontwikkelen van hulpmiddelen en inspiratiebronnen om het zelfstandig spel in de buitenruimte te stimuleren. Door onze ervaringen en de expertise vanuit Arusha, Tanzania met jullie te delen, willen wij bijdragen bij het optimaliseren van ons onderwijssysteem in Vlaanderen.

2. Literatuurstudie

KLEUTERS ALS TOEKOMSTIGE WERELDBURGERS

Vanuit de literatuur hebben we ons onderzoeksthema rond kosteloze materialen benaderd. Kosteloze materialen zijn open-ended materialen. Het zijn open, interactieve, natuurlijke materialen die kunnen worden gemanipuleerd met een tal van mogelijkheden. De kinderen kunnen aan de slag met experimenteren, exploratie en speelse interacties door middel van creativiteit en verbeelding. Er is een vrijheid om de materialen te verkennen en te reageren op complexe thema's en ideeën die kunnen ontstaan (Bogunovich, Goldstein, Gull, & Rosengarten, 2019). Zoals eerder aangegeven, heeft de samenleving te maken met grote vraagstukken. Door te werken met kosteloos materiaal, zullen de kinderen uitgroeien tot personen die een oplossing kunnen bieden op deze vraagstukken. Dit kan enkel wanneer volwassenen de kinderen aanmoedigen, door losse onderdelen ter beschikking te stellen en mogelijkheden te bieden. Wanneer een volwassene niet helpt bij dit gegeven dan ontstaat er een probleem. Er wordt dan niet gewerkt naar burgers die kunnen meedraaien in de maatschappij. Het proces van de algemene groei en ontwikkeling van het kind is dus belangrijk voor het oplossen van problemen (geslaagde eindproducten) in de toekomst (Louman, Telder, Verdú, Weesing & Zonjee, z.j).

GEDRAGSVERANDERING

Er is heel wat terug te vinden rond de voordelen van kosteloze materialen en het idee om er zeker en vast mee aan de slag te gaan. Zo voerden Duitse onderzoekers en opvoeders een onderzoek uit (Dauch, Imwalle, Ocasio, & Metz, 2018). Dit onderzoek ging rond het gedrag van jonge kinderen tijdens het spelen met en zonder de hulp van speelgoed (voorgestructureerde materialen of open-ended materialen). Ze associeerden speelgoed met verslavend gedrag, wat een probleem kan vormen in de praktijk. Hun bevindingen zijn er gekomen uit observaties en reflecties. Ze besluiten dat er met minder speelgoed duidelijke gedragsveranderingen zijn. Wanneer je een te ruim aanbod aan speelgoed hebt kunnen de kinderen overweldigd worden, creëren ze een rommelige ruimte, beïnvloed het milieu negatief, vermindert het de duurzaamheid en is het schadelijk voor de gezondheid en ontwikkeling van kinderen. Wanneer er met open-ended materialen gewerkt werd, konden de onderzoekers besluiten dat de lengte van de speeltijd met één speeltje langer werd, en de verscheidenheid aan manieren van spelen verhoogd. Open-ended materialen, of beter gezegd kosteloze materialen zou de ondersteuning van de gezondheid en ontwikkeling van kinderen in natuurlijke omgevingen bevorderen. De onderzoekers nodigen leerkrachten uit om de kinderen met minder gefabriceerde producten te laten spelen, en aan de slag te gaan met natuurlijke materialen die onderzoek en fantasie ondersteunen. Op deze manier hopen ze het probleem van te veel speelgoed tegen te gaan (Journey, 2021).

Bovendien maakt maatschappelijk werker en kindgerichte speltherapeut, Rorke, C. (2022), zich zorgen. Ze denkt dat kinderen niet genoeg tijd krijgen om hun fantasie ten volle te gebruiken. De digitale middelen anno 2022 kunnen een boosdoener zijn in de speelwereld van kinderen. Het is niet meer weg te denken. De verbeeldingskracht kan beperkt worden, terwijl dit een cruciaal onderdeel van de menselijke ontwikkeling is. Deze ondervindingen komen uit een Pools onderzoek rond de schermtijden. Deze zijn drastisch toegenomen en buitenspelen met bijvoorbeeld natuurmateriaal zijn verminderd.

FLUITJE VAN EEN CENT?

Wanneer kleuterleerkrachten dan besluiten aan de slag te gaan met deze kosteloze materialen, kunnen ze alsnog tegen een aantal problemen stoten. Het is voor hen niet gemakkelijk om deze materialen op te nemen in hun curriculum en het aan te bieden bij de kinderen. Ze moeten nadenken wat ze aanbieden en hoe ze het presenteren, waarnaast het ook nog eens moet aansluiten bij de leerbehoeften en interesses. Je moet je kinderen goed kennen en hen volgen in hun ontwikkeling. Soms kost het even tijd vooraleer ze eraan wennen. Het is tenslotte nieuw. Dit kan soms afschrikkend werken, waardoor sommige leerkrachten het zelfs negeren om ermee aan de slag te gaan. Anderen proberen het misschien wel uit, maar gebruiken de materialen op een verkeerde manier. Dit kan zich uiten in het te veel willen sturen bij oudere kinderen. Bijvoorbeeld op vlak van kenmerken, eigenschappen of betekenissen. Bij jongere kinderen kan deze sturing nog meer afleidend werken. Hier komt het probleem van te opvallende interacties naar voor (Hargraves, 2020).

Doordat de leerkracht het kind niet volledig vrij laat, is er een verplichting verbonden die vorm en richting geeft aan het gebruik van het materiaal. De leerkracht kan in de valkuil vallen een handleiding te willen gebruiken, maar die is er niet. Kinderen zullen ervaringen opdoen door vallen en opstaan. Op deze manier zullen ze creativiteit ontwikkelen (Gijn & Amelvoort, 2019). Volgens Beloglovsky, M. (2021) wordt er te vaak door een volwassene een specifieke uitkomst verwacht, wat niet de interesse van de kinderen wekt. In plaats daarvan moeten de materialen als een uitnodiging aanzien worden om een reactie uit te lokken. Wanneer er geen reactie is, is het nodig om een reflectieve oefening te maken en de praktijken te herzien. Het probleem van te veel sturing kunnen we ook linken aan het Pools onderzoek (Rorke, 2022), waar hierboven naar werd verwezen. Het onderzoek toonde aan dat de samenleving de dag van vandaag vooral bezig is met het testen van academische prestaties. De kinderen langzaam aan in een (smal) begrip knijpen van wat succesvol zijn is. Onafhankelijkheid is met andere woorden belangrijk. Momenten waar ze het probleemoplossend vermogen en creativiteit kunnen ontwikkelen.

Daarnaast konden we in de literatuur terugvinden dat leerkrachten voor materiaal in de klas zoeken naar het gepaste ontwikkelingsgebied, wat niet altijd van toepassing is voor de speelplaats. Er kan op deze manier veel aan ontwikkeling verloren gaan dat men op de speelplaats kon creëren. Bijvoorbeeld de grove motoriek (meer ruimte, grotere materialen bruikbaar), sociale vaardigheden (samen oplossingen zoeken bij conflict), creativiteit (mogelijkheden doordat materiaal zo divers is) en probleemoplossend vermogen (oplossing bedenken), (Yvonne, 2019).

DE TOVERBALLENKAR

Kosteloze materialen kunnen bijdragen aan de huidige en toekomstige maatschappij. De kinderen leren de wereld ontdekken en respecteren. Dit kan door zaken te verzamelen en niet te veel weg te gooien. Het is voor de omgeving van het kind een uitdaging hierbij te helpen. Zo kunnen ze bijdragen aan waardevol open-ended materiaal. Wanneer de omgeving niet bewust is van deze functie kan het ook bijdragen aan het praktijkprobleem (Gijn & Amelsvoort, 2019).

Een voorbeeld dat hierbij kan aansluiten is dat van De Toverballenkar. De Toverballenkar is ontwikkeld door leerkracht Marga van Gijn (2021). Voor haar master Special Needs Education deed van Gijn een onderzoek. Ze kwam tot de conclusie dat leerlingen op de speelplaats nauwelijks werden uitgedaagd om te ontdekken en leren. Traditionele materialen zoals fietsen, karren, etc. bleken weinig nieuwsgierigheid uit te lokken. Ze ging aan de slag en verzamelden allerlei loose parts. Deze ging ze halen bij het grof vuil, en dergelijke. Alle loose parts werden bij elkaar gebracht in een kar met wielen. Het was de bedoeling om deze kar op de speelplaats te laten rondrijden en de kinderen nieuwsgierig te maken om ze te laten onderzoeken. Ook werden hier ouders bij betrokken, zij konden meehelpen met het verzamelen van materiaal. Zo worden de ouders mee gestimuleerd duurzaam te denken in de thuissituatie.

3. Onderzoeksdoel, ontwerpvraag en deelvragen

➤ **Onderzoeksdoel**

Leerkrachten in het kleuteronderwijs van Vlaanderen hebben weinig inspiratie om met kosteloze materialen aan de slag te gaan in de buitenruimte, wat niet geldt voor geleid spel in de binnenruimte. Wij willen de leerkrachten inspireren en stimuleren om ook naast geleid spel in de binnenruimte aan de slag te gaan met didactische kosteloze materialen in de buitenruimte, dit op zelfstandige basis. Vanuit de ervaring in Arusha, Tanzania, willen we onderzoek voeren naar kennis over hoe we een speelplaats kosteloos kunnen inrichten.

➤ **Ontwerpvraag**

Hoe kunnen we leerkrachten kleuteronderwijs inspireren om kleuters met didactische kosteloze materialen aan de slag te laten gaan tijdens zelfstandig spel op de speelplaats?

ONDERZOEKSFASE 1

• **Deelvraag 1**

Hoe verrijken leerkrachten kleuteronderwijs in Tanzania, in internationale scholen, de speelplaats met kosteloze materialen?

• **Deelvraag 2**

Welke richtlijnen bestaan er voor leerkrachten kleuteronderwijs, zoals gevaren, kenmerken en didactiek, om met kosteloos materiaal aan de slag te gaan tijdens zelfstandig spel op de speelplaats?

• **Deelvraag 3**

Wat hebben leerkrachten kleuteronderwijs nodig om kleuters met kosteloze materialen in zelfstandig spel op de speelplaats aan de slag te laten gaan?

• **Deelvraag 4**

Welke kosteloze materialen hebben kleuters nodig om tot zelfstandig spel te komen op de speelplaats?

ONDERZOEKSFASE 2

• **Deelvraag 5**

Wat zijn de bevindingen rond betrokkenheid, welbevinden en het soort spel, wanneer de kleuters actief en zelfstandig aan de slag kunnen gaan met kosteloze materialen, tijdens spontaan spel op de speelplaats?

• **Deelvraag 6**

In welke mate zijn leerkrachten kleuteronderwijs effectief ondersteund om aan de slag te kunnen gaan met kosteloze materialen op de speelplaats?

Onderzoeksfase 1

METHODE (FASE 1)

Om ons onderzoek te staven gingen wij aan de slag met methodieken uit het handboek “Praktijkonderzoek in de school” (Van Der Donk, C. & Van Lanen, B. (2018)).

Voor de eerste deelvraag gingen wij op zoek naar internationale kennis. We vroegen ons af hoe leerkrachten kleuteronderwijs in Tanzania, in internationale scholen, de speelplaats verrijken met kosteloze materialen. Wij kozen voor **een bezoek**. Dit omdat we in onze eigen stageschool (privéschool) weinig ervaring en deskundigheid vonden met betrekking tot het onderwerp. De deelnemende scholen waren UWC East Africa – Arusha Campus, Braeburn International School Arusha en St. Constantine’s International School. We brachten op 4 april een bezoek aan UWC East Africa en Braeburn, en op 6 april 2022 een bezoek aan St. Constantine’s. Op risico gingen wij zonder afspraak naar de schoolpoorten. Dit was een valkuil, want niemand verwachtte ons. Aan de andere kant was dit de enige oplossing aangezien mailverkeer zeer lang kan duren en bellen geen optie was zonder Tanzaniaans nummer. Het was daarnaast een juiste inschatting van ons om meerdere bezoeken te plannen, aangezien de kans er was dat we geen informatie konden verkrijgen op een school. Een bezoek brengen aan de scholen bestond uit een mix van methoden (**observeren en bevragen**). Op deze manier gaven we onszelf de kans om heel wat indrukken op te doen. Door te observeren ter plaatse kregen we meer inzicht in hoe bepaalde processen in de praktijk verlopen. Dit is een directe vorm en het is ‘live’, waardoor we niet werden beïnvloed door een andere persoon. Wij ervaarden het als eerste persoon. Het observeren deden we door middel van **pedagogisch documenteren** (Zie bijlage A), een middel dat we zagen in het opleidingsonderdeel Spel en Exploratie van de opleiding tot leerkracht kleuteronderwijs, aan de Arteveldehogeschool. Zo konden we met afbeeldingen werken, wat een andere vorm van taal is en onze geschreven tekst verduidelijkt. We wilden ook vanuit de tweede persoon ervaringen opdoen, een **interview** (Zie bijlage B) met een kleuterleerkracht (Bowen, A.) aan de hand van vooraf gemaakte interviewvragen. Op deze manier kregen we ook informatie vanuit een ander gezichtspunt met een betrokkene van een school.

Bij de tweede deelvraag stonden richtlijnen voor leerkrachten kleuteronderwijs, zoals de gevaren, kenmerken en didactiek, om met kosteloos materiaal aan de slag te gaan tijdens zelfstandig spel op de speelplaats centraal. Hiervoor wilden wij graag een docent bevragen met de nodige vakkennis, vaardigheden en attitudes. Wij stuurden een mail naar Ollieuz, T., docent uit de opleiding kleuteronderwijs aan de Arteveldehogeschool te Gent. Hij is vertrouwd met het topic kosteloos en is stagebegeleider waardoor hij al heel wat speelplaatsen zag passeren. We planden een Teams-meeting op 20 april 2022 (8u30 Belgische tijd) om een **interview** (Zie bijlage C) af te nemen. Tijdens het interview werden er notities gemaakt in de chatvergadering van Teams. Deze gegevens hebben we opgeslagen in een word- document om vervolgens te kunnen verwerken tot resultaten en conclusies. We kregen een tal aan informatie. We vroegen in het interview naar tekstbronnen omdat dit heel wat extra informatie kon bieden. Bij het **bestuderen van tekstbronnen** waren we daarbij minder afhankelijk van de dagelijkse dynamiek. We konden zelf bepalen op welk moment en op welke plaats we ze bestudeerden. De bronnen hebben we opgeslagen om van daaruit de belangrijkste informatie te halen en in een document te gieten. Door middel van de twee methoden kregen we inzicht op informatie die we niet meteen konden waarnemen.

Voor deelvraag 3 “*Wat hebben leerkrachten kleuteronderwijs nodig om kleuters met kosteloze materialen in zelfstandig spel op de speelplaats aan de slag te laten gaan?*” stelden we een **enquête** (zie bijlage D) op met vragen voor leerkrachten kleuteronderwijs in Vlaanderen. Om onze enquête bij de leerkrachten te verspreiden deelden we deze op facebook en verstuurdde we de link naar onze stagescholen in België (8 februari 2022). Hiermee wilden we op korte termijn heel wat data verkrijgen om mee aan de slag te gaan bij de start van ons onderzoek. We maakten gebruik van zowel open als gesloten vragen, wat ervoor zorgde dat we zowel met een kwantitatieve- als kwalitatieve aanpak aan de slag gingen. Onze enquête was zeer in trek en we kregen heel wat respons, wel meer dan dertig respondenten bezorgden ons input voor het onderzoek. Deze staan gebundeld in de google forms app. Uit de antwoorden konden we heel wat belangrijke en bruikbare informatie halen, die wij zelf niet meteen konden waarnemen. Nog een voordeel aan de enquête was dat iedereen anoniem kon reageren, waardoor we een open ruimte creëerden waarin alles mag en kan gezegd worden. In ‘live’ groep kan het soms mensen afschrikken om te zeggen wat ze denken. Naast de enquête **bevroegen** (Zie bijlage E) wij onze stagementoren, vanuit stage 3, in België (6 april 2022). We stelden een document op met vijf vragen die we via mail bezorgden. We kozen voor onze mentoren van stage 3 omdat we hiermee een nauwe band hebben opgebouwd op een relatief korte tijd. Zij kunnen hun kennis, vaardigheden en attitudes waarover ze beschikken met ons delen.

Met onze laatste deelvraag wilden we nagaan welke kosteloze materialen de kleuters nodig hebben om tot zelfstandig spel te komen op de speelplaats. Om dit te achterhalen kozen wij ervoor om een **experiment** (Zie bijlage F) uit te voeren met onze doelgroep, de 45 kleuters (3 tot 5-jarigen) uit de verschillende klassen van de Upendo Friends School, in Arusha. We planden één week in ons rooster in, waar we ‘open-ended’ materiaal centraal gingen stellen (28 maart tot 1 april 2022). We gingen zelf op zoek naar materialen die we konden gebruiken uit de omgeving van de school. Op basis hiervan besloten we enkele mini-projectjes uit te werken. Onze ideeën bespraken we eerst met de directrice en de supervisor van de school. Ze gingen meteen akkoord en stelden het schoolpersoneel ter beschikking om ons te helpen. In totaal hadden we vijf projecten gepland om in deze week uit te werken. Een hoogteparcours, een music wall, een loose parts muur, een autohoek en een plantenhoek als versiering. We betrokken de kleuters bij enkele projecten om ons te helpen. Zo lieten we ze meezoeken naar takken, stenen, etc. voor de loose parts muur, en lieten we ze elk een eigen bloempot maken uit een plastic fles. Op het einde van de week was het tijd voor de testfase. We lieten de kleuters per klasgroep naar buiten gaan om alles vrij te laten ontdekken. Tijdens hun experimenteer en onderzoeksfase **observeerden** wij de kleuters a.d.h.v. een **kijkwijzer** die we zelf hebben samengesteld met pedagogische kaders. Door deze kaders te hanteren konden we uittesten hoe de kinderen betrokken en met een hoog welbevinden aan de slag gingen. Deze kaders zullen wij nog bespreken in de tweede onderzoeksfase (Opleidingsteam OKO, 2019-2020).

RESULTATEN EN CONCLUSIES (FASE 1)

INTERNATIONALE INSPIRATIE

Uit het interview met Bowen, A. (Zie bijlage B) konden we achterhalen hoe ze in UWC East Africa – Arusha Campus, de speelplaats verrijken aan de hand van kosteloos materiaal. Bowen vertelt dat er op de school spelenderwijs les wordt gegeven, zowel zelfstandig als via begeleide exploratie. Op deze manier kunnen de kinderen hun creativiteit verkennen en ontwikkelen. De effecten die ze ervaren gaan van motorische coördinatie tot de spreekvaardigheid die toeneemt, en interacties die ze zelf creëren.

“Students design and create their own games and interactions. Some students become leaders, others followers. And students learn from each other.”

- Bowen, A.

Bowen gaf enkele tips mee i.v.m. hoe je een speelplaats kosteloos kan inrichten, voor Vlaamse kleuterleerkrachten. Zo moet je indien mogelijk hoeken op de speelplaats verrijken (materialen wegnemen of toevoegen) om een waaier aan mogelijkheden en ervaringen te bieden. Dit zou volgens haar een nieuwe dimensie toevoegen aan het spel van de kinderen. Een item dat je niet mag vergeten is dat geld een factor kan zijn in wat wordt aangeboden, maar er zijn heel wat gratis objecten te vinden waar helemaal geen geld voor nodig is.

Bij ons bezoek aan de internationale school Braeburn konden we heel wat kosteloze materialen waarnemen (zie bijlage A). Er werd creatief aan de slag gegaan met materiaal dat aanwezig is in de omgeving. Zo maakten ze van een rotswand een klimmuur door handvaten te vestigen op de stenen. Ze werken met zeer duurzaam materiaal zoals hout, ijzerdraad, dikke takken, bamboe, kokosnoten, pvc-buizen, oude blikken en oud keukenmateriaal. Ze brengen heel wat ontwikkelvelden naar de buitenruimte. Zo is er wiskunde, taal, muziek, wereldoriëntatie, etc. te vinden.

De werkwijze van UWC East Africa en Braeburn houden we in ons gedachten bij het creëren van het ontwerp. Hieruit nemen we geen concrete ontwerpeisen mee, maar wel heel wat interessante informatie om te verwerken in ons ontwerp.

RICHTLIJNEN ZOALS GEVAREN, KENMERKEN EN DIDACTIEK

Zowel het interview met docent Ollieuz, T. (Zie bijlage C) als de informatie uit de literatuur konden ons meer vertellen over de richtlijnen zoals de gevaren, kenmerken en didactiek, om met kosteloos materiaal aan de slag te gaan tijdens zelfstandig spel op de speelplaats. Volgens Ollieuz mag het materiaal niet inslikbaar of scherp zijn, mag het niet te veel werk vragen om zaken klaar te zetten of op te ruimen, en moet het natuurlijk zijn. Op de website van schoolportaal (z.j.) staat onder de noemer ‘pedagogie en didactiek rond de speelplaats’ dat de speelruimte een veilige omgeving moet zijn waar kinderen ‘rond kunnen hollen en rustig kunnen slenteren zonder omver gerend te worden.’ Men ziet hiervoor als oplossing om de speeltijden van kleuters en lagere schoolkinderen op afzonderlijke ruimtes of momenten in te richten. Het artikel van Caminada, G. (2015) geeft aan dat je zones kan verplaatsen, verkleinen of vergroten. Wanneer er nood is aan een rustige plek, kan je de speelruimte verplaatsen of een permanente plaats voorzien om het spel van de kinderen ongestoord te laten verlopen. Als je wil vergroten dan kan dat door andere zones op de speelplaats bij het spel

te betrekken. Ollieuz kan hierbij aansluiten, hij zag in de periode van de Covid-19 pandemie dat kinderen in bubbels moesten spelen. Er werden op de speelplaats twee zones afgebakend. Zo was er een zone voor rustiger spel en een zone voor wat wilder spel.

“Het helpt als je weet dat er geen basketballen tegen je hoofd zullen vliegen”.

-Ollieuz, T.

Ollieuz gaf aan dat ondanks deze voorbeelden ook aan Risky Play moet worden gedaan. We doken de literatuur in: Little, H. & Eager, D. (2010) zeggen dat in veel landen het ontwerp van de speelplaatsen bepaald wordt door veiligheid en minder door de ontwikkelingsvoordelen. Ze namen verschillende interviews af om de speelvoorkeuren van kinderen te onderzoeken. Observaties onderzochten de betrokkenheid bij risicogedrag. Hieruit blijkt dat de keuze van speeltoestellen een sterke voorkeur had voor uitdaging en opwinding. Both (2013) heeft hier dezelfde mening over. Er wordt in zijn artikel een pleidooi gegeven over spelen met gezonde risico's. 'Kinderen leren grenzen kennen in buitenspel'. Het centrale voorbeeld is het natuurelement 'de boom'. Door te spelen met het risico om in een boom te klimmen, kunnen ze genieten en leren. Ze leren op hun eigen kracht en handigheid vertrouwen; durf, doorzettingsvermogen, het omgaan met variaties binnen de boom (afstanden tussen de takken), de boom zelf (textuur, takken en schors, stevigheid, bladeren, geuren, kleuren, en seizoensveranderingen) staan centraal. Als leerkracht kan je daarnaast klimregels aanbrenge bij de kinderen zodat alles op een veilige manier kan verlopen.

Vervolgens kan een speelplaats divers zijn. De voorwaarde is volgens het artikel van Zaal, A. (2013) dat ook de buitenruimte alle ontwikkelingsgebieden stimuleert. Er kan omgegaan worden met de verschillen tussen kinderen, met elk hun eigen talenten. Daarom is een rijk spelaanbod met kansen voor de cognitieve-, motorische-, sociale- en taalontwikkeling een meerwaarde. Er worden in het artikel zes spelsoorten met natuurlijk materiaal beschreven als voorbeeld. Bewegingsspel, regelspel, fantasie-/ rollenspel, constructief spel, natuurspel en rustig spel. Vergeet daarbij niet dat sommige zaken niet veel plaats nodig hebben (bv. een muziekmuur).

➤ Betonnen speelplaatsen

Caminada, G. & en Leenders, Y. (1999) bevestigen dit met hun praktijkgids. De buitenomgeving moet mogelijkheden bieden om breed ervaringen op te doen. Ze spreken over de zone van een open ruimte. De dag van vandaag zien we minder graag open ruimtes met tegels. We willen de natuur meer zien om te kunnen ontdekken en onderzoek. Ollieuz vertelt ons dat er een beton-stop plaatsvindt en een coaching-traject van de provincie Oost-Vlaanderen, om de scholen nog groener te maken. Vlaanderen geeft subsidies aan scholen die hun betonnen speelplaatsen openbreken, of een deel ervan. Op deze manier gaat er meer water in de bodem en voorkomen we overstromingen zoals in Wallonië. We kunnen hier voorbeelden van speelplaatsen vinden in Scandinavische landen. Outdoor education is er een topic.

“Wanneer er alsnog een betonspeelplaats te vinden is, dan kan er kosteloos materiaal in de plassen van de speelplaats voorzien worden als bootjes.”

-Ollieuz, T.

Tot slot kunnen we niet voorspellen welke speel- en ontdekkansen kinderen zien in bepaalde materialen. Leerkrachten zijn experts in het voorspellen waar het fout kan lopen met hun

leerlingenpopulatie. In de praktijkgids van Caminada, G. & en Leenders, Y. (1999) staat dat je als leerkracht bij buitenspel veiligheid kan bieden door echt aanwezig en beschikbaar te zijn, door met de kinderen mee te leven en te denken. Als leerkracht kan je meehelpen door aan de vier voorwaarden van onderzoekend leren te handelen: werken met betekenisvolle contexten, stellen van denk- en doe-vragen, stimuleren van kinderen tot systematisch tewerk gaan en hen aanzetten van tot interactie en reflectie (Vervaet, Dejonckheere, & Van de Keere, 2014). En het belangrijkste van alles: een speelplaats is geen formele leeromgeving en mag dat zeker niet worden.

Opnieuw nemen we geen concrete ontwerpeisen mee, maar wel kennisgeving van onze docent, die we kunnen integreren in het ontwerp.

DE VISIE VAN VLAAMSE KLEUTERLEERKRACHTEN

Uit het interview (Zie bijlage E) met de stagementor van de Vrije kleuterschool De Spelewei Wetteren-Ten-Ede konden we detecteren dat de kleuters stimulans nodig hebben in het spel met de stenen. De boomschijven daarin tegen niet, deze worden ‘veel en mooi’ gebruikt. Dat sommige kleuters begeleiding of stimulans nodig hebben konden we ook suggereren uit het interview met de stagementor uit Basisschool De Bron Lovendegem. Dit is van kind tot kind afhankelijk voegt ze er nog aan toe. Naast stimulans sprak de kleuterleerkracht van de Vrije kleuterschool De Spelewei over iets nieuw aan de hoek toevoegen, om de kleuters tot zelfstandig spel te brengen. Bovendien zegt ze dat leerkrachten nog te weinig kennis hebben over kosteloze materialen en dat er heel wat initiatieven niet volgehouden worden. Daarnaast verwijst ze nood te hebben aan uitleg en stimulans over hoe ze de hoeken met kosteloze materialen op de speelplaats af en toe kunnen verrijken. Een draaiboek met concrete voorbeelden van kosteloze materialen op de speelplaats, afspraken bij het materiaal naar de kleuters toe en verrijkingen zouden haar helpen. De kleuterleerkracht uit Basisschool De Bron Lovendegem geeft dan weer aan dat materiaal zoals kartonnen dozen snel sneuvelen. Ze vind het moeilijk om aan te geven wat haar school precies nodig heeft, maar ze verwijst net zoals hierboven naar concrete ideeën en activiteiten om het speelplaats aanbod uit te breiden. De enquête (Zie bijlage D) sluit hierbij aan. Bovendien moeten de materialen duurzaam zijn zodat het permanent kan blijven en moeten ze veelzijdig potentieel bevatten, meerdere inzichten bieden van het aantal mogelijkheden.

Samengevat komen uit deze interviews en enquête duidelijke ontwerpeisen naar boven. Zo moet het ontwerp uitgewerkte voorbeelden bevatten, die de leerkrachten kennis leveren om met kosteloze materialen op de speelplaats aan de slag te gaan. Vervolgens moet het een overzicht bieden van wat goed en bruikbaar kosteloos materiaal is. Als laatste moet het de leerkrachten warm en vastberaden maken om onafgebroken aan de slag te gaan.

EXPERIMENT IN TANZANIA

Door ons experiment te observeren aan de hand van de zelfgemaakte kijkwijzer (Zie bijlage F) konden wij bevindingen noteren, omtrent welk kosteloos materiaal de kleuters nodig hebben om tot zelfstandig spel te komen op de speelplaats. Zo kwamen wij tot de vaststelling dat we verschillende niveaus moeten voorzien in de hoeken. Bij het hoogteparcours en de muziekmuur konden we zien dat de jongste kleuters niet overal aan konden omdat het te hoog was. Bovendien zorgde dit ervoor dat de leerkrachten lijfelijk aanwezig moesten zijn, wat niet de bedoeling is bij

zelfstandig spel. Daarnaast hebben we ontdekt dat er bij een eerste kennismaking van de hoek of het materiaal wel een leerkracht aanwezig mag zijn. Dit bezorgt de kleuters sturing om nadien zelfstandig aan de slag te gaan. Het is een noodzaak om afspraken te maken. Wanneer dit niet gebeurt zullen er materialen verdwijnen, zoals het slagmateriaal van de music wall. Of er is te veel populatie in één hoek, bijvoorbeeld bij het hoogteparcours, waardoor ze niet meer konden bewegen. Alsook in de autohoek ontstonden er discussies. Dit alles zorgt voor minder welbevinden en betrokkenheid in de hoeken, wat zelfstandig spel verwaarloost. Afspraken mogen anderzijds de creativiteit van de kinderen niet belemmeren, deze kunnen te nauwgezet zijn waardoor de kinderen hun onderzoekende houding tegenhoudt. Door kinderen te betrekken bij de vormgeving (verzamelen, versieren, etc.) tonen ze meer interesse in het materiaal en de hoek. Wat de motivatie en nieuwsgierigheid prikkelt om te spelen en ontdekken. Net zoals het visuele, aantrekkelijke aspect van de materialen. Tot slot geeft open-ended materiaal meer mogelijkheden tot exploreren en experimenteren. Iedereen wordt op zijn of haar manier uitgedaagd in de zone van naaste ontwikkeling.

Onderzoeksfase 2

METHODE (FASE 2)

*Om de bevindingen rond betrokkenheid, welbevinden en soort spel te achterhalen van de kleuters, tijdens zelfstandig spel met kosteloze materialen op de speelplaats, hebben wij **een kijkwijzer** (Zie bijlage F) ontworpen. Deze wijzer gebruikten we eerder al in de eerste onderzoeksfase om het soort materiaal te achterhalen. Doordat de wijzer aansloeg en dus werkte bij het experiment op de speelplaats, van de stageschool in Tanzania, hebben we besloten deze te integreren in bijlage van het ontwerp. Ons ontwerp (Zie bijlage G) is een fysiek draaiboek met concrete voorbeelden van kosteloze materialen voor op een speelplaats, om de Vlaamse kleuterleerkrachten inspiratie te bieden. Bij het creëren van de kijkwijzer hebben we ons gebaseerd op een aantal pedagogische kaders vanuit de opleiding Educatieve Bachelor Kleuteronderwijs. We gingen aan de slag met de driehoek: krachtig kind (aanbod, organisatie en interactie), het principe positief- en participatief leefklimaat van een krachtige leeromgeving en als laatste intrinsieke motivatie. De kleuterleerkrachten van onze stagescholen in België uit stage 3 hebben deze kijkwijzer en ontwerp uitgetest (van 24 mei tot 8 juni 2022). Ze voerden enkele materie naar keuze uit van het draaiboek. Deze konden ze eigenhandig **observeren** a.d.h.v. de kijkwijzer door aanwezig of niet aanwezig aan te duiden, of notities te schrijven over de betrokkenheid, het welbevinden, etc. Voor leerkrachten die niet veel tijd hadden om deze wijzer volledig in te vullen, is een verkorte versie gemaakt, namelijk een kijkpijl. Hierop konden de leerkrachten snel aanduidingen maken. Door heel wat ingevulde kijkwijzers, uit de twee stagescholen, konden we op korte tijd heel wat informatie verkrijgen om op deze vraag een antwoord te krijgen en een deel van het ontwerp te beoordelen. Observeren is een directe vorm waarbij door het oog van een ander een menig gevormd wordt. Daarnaast kregen we een beter beeld over het verloop van het ontwerp in de praktijk.*

*Bij de laatste deelvraag *evalueren we in welke mate de leerkrachten effectief ondersteund werden met dit ontwerp, om aan de slag te kunnen gaan met kosteloze materialen op de speelplaats*. Nadat we ons ontwerp een week lang lieten uittesten, door de kleuterleerkrachten van onze twee stagescholen, gingen we opnieuw langs (7 en 8 juni) om de evaluatie van het ontwerp te bevragen. Dit deden we a.d.h.v. **een vragenlijst** (Zie bijlage H) die ze anoniem mochten invullen. We kregen inzicht op een diverse manier, namelijk door het oog van kleuterleerkrachten uit het werkveld. Door meerder deelnemers te bevragen verkregen we op korte termijn verschillende percepties (interpretaties). Dit zorgde ervoor dat wij zo een objectief mogelijk beeld konden vormen.*

RESULTATEN EN CONCLUSIES (FASE 2)

BESCHRIJVING ONTWERP

Het uitgewerkte ontwerp is een draaiboek voor kleuterleerkrachten in het basisonderwijs. Het draaiboek heeft vorm gekregen door middel van de vooropgestelde ontwerpeisen en is ontworpen met Canva, te vinden in bijlage G. De indeling van het draaiboek gaat als volgt: voorwoord, playground international schools, ZES spelsoorten met natuurlijk materiaal, experiment Upendo Friends School, tips & tricks, bijlagen en bronnen. Om de kleuterleerkrachten voldoende te inspireren en competent te maken, om aan de slag te gaan met kosteloos materiaal op de speelplaats, hebben we ons ontwerp zo concreet en visueel mogelijk gemaakt. Met behulp van: verduidelijkende voorbeelden, afbeeldingen, benodigdheden, verrijkingen, integratie andere doelen, afspraken, resultaten van het experiment, literatuur met gestaaftde tips en stappenplannen.

Beknopte weergave onderdelen draaiboek

Voorwoord	Deze pagina bevat een voorstelling van onszelf. Daarnaast komt het doel van dit draaiboek naar voor, samen met het feit dat we op mondiale praktijkverkenning naar Arusha, Tanzania gingen.
Playground international schools	Op deze pagina's worden inspirerende voorbeelden gegeven van kosteloze speelplaatsen die we konden waarnemen bij het bezoek aan twee internationale scholen. Dit is onderverdeeld in de Braeburn International School en St. Constantine's International School. Er zijn foto's van de speelplaatsen te vinden met bijhorende uitleg.
ZES spelsoorten met natuurlijk materiaal	Een voorwaarde op de speelplaats is om aan verschillende ontwikkelingsdoelen te werken. Daarom zijn er ZES spelsoorten te vinden met natuurlijk materiaal. Om de leerkrachten een idee te geven hebben we op de komende pagina's een tal van concrete voorbeelden gegeven met benodigdheden, verrijkingen, integratie van doelen en afspraken. De onderverdeling van de spelsoorten zijn: bewegingsspel, regelspel, fantasie-/ en rollenspel, constructief spel, natuurspel en rustig spel.
Experiment Upendo Friends School	Om de bevindingen rond het materiaal dat de kinderen nodig hebben om zelfstandig aan de slag te kunnen gaan, deden we een experiment. Dit door één week aan de slag te gaan met het opbouwen van vier spelmaterialen uit kosteloos materiaal. Per spel materiaal staan er bevindingen die geobserveerd werden a.d.h.v. een kijkwijzer.
Tips & tricks	We haalden heel wat interessante informatie uit de resultaten van de eerste onderzoeksfase. Deze zijn hier nauwgezet in punten omschreven.
Bijlagen	De bijlagen sluiten aan bij de voorbeelden van de ZES spelsoorten met natuurlijk materiaal. Het zijn stappenplannen om kosteloos materiaal te creëren. Hier kan je ook de kijkwijzer en kijkpijl vinden.
Bronnen	De bronnen haalden we uit een tal van onderzoeksmethoden: bezoeken, bevestigingen, observaties en tekstbronnen.

We konden een antwoord vinden op de vraag: ‘*Wat zijn de bevindingen rond betrokkenheid, welbevinden en soort spel, wanneer kleuters actief en zelfstandig aan de slag kunnen gaan met kosteloze materialen, tijdens spontaan spel op de speelplaats?*’ Dit spel komt uit de materie van het draaiboek, en hiermee gingen de kleuterleerkrachten aan de slag. Er werden tien voorbeelden uit het draaiboek geëvalueerd aan de hand van de kijkwijzer en kijkpijl. Op deze manier konden wij bevindingen bemachtigen over de uitgewerkte voorbeelden in ons ontwerp.

AANBOD, ORGANISATIE EN INTERACTIE (3 STRATEGIEËN)

We kunnen besluiten dat alle zes de spelsoorten uit het draaiboek ruimte bieden voor vrij spel. Zo zagen de leerkrachten de kleuters zakspringen of wind blazen in de plastic zakken. Bij het blikgooien gooiden ze stenen in de blikken en vervoerden ze de blikken met hun driewielers. Alsook bij de wolkenkijkers gingen ze niet alleen wolken waarnemen, maar zochten ze insecten of telden ze vogels. Al is het wel zo dat regelspel iets minder vrijheid biedt voor eigen inbreng, zoals ringwerpen (Zie figuur 1) en de vallende ballen (Zie figuur 2). Er was wel ruimte om te experimenteren bij deze spelen. Zo gingen de kleuters ver of dicht staan om de ringen te gooien of staken ze de stokken door verschillende gaten bij de vallende ballen.

Figuur 1: Ringwerpen
Illustratie door De Visscher, A. (2022).

Figuur 2: Vallende ballen
Illustratie door Vrije Kleuterschool
De Spelewei. (2022).

Vervolgens konden de kleuterleerkrachten observeren dat er afwisseling was tussen groep- en individueel spel. Bij het spel met de zelfgemaakte boten in water (Zie figuur 3) en de evenwichtsplanken (Zie figuur 4) was voornamelijk individueel spel te zien. Zo gingen de kleuters experimenteren met drijvende materialen en duwden ze de bootjes onder water. Bij de evenwichtsplanken kregen de kleuters de kans te exploreren welke planken schuiner gingen en hoe dit kwam (de hoogte van de blokken onderaan de plank).

Figuur 3: Boten in waterplassen

Figuur 4: Evenwichtsplanken

Illustraties door Vrije Kleuterschool De Spelewei (2022).

Groepsspel was te zien bij bovenstaande voorbeelden zoals het ringwerpen, de vallende ballen en blikgooien.

Een derde bevinding die naar boven kwam, is dat jongste kleuters meer stimulans en begeleiding vragen bij de eerste ontmoeting van het kosteloos materiaal of spel, tegenover de oudste kleuters. De oudste kleuters konden snel zelfstandig aan de slag.

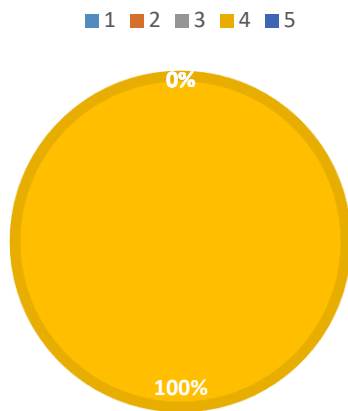
Het kosteloos materiaal waarmee de kleuterleerkrachten aan de slag gingen kon de nieuwsgierigheid van de kinderen prikkelen. Dit materiaal was niet altijd versiert, maar trok wel de aandacht van de kinderen. Dit uit zich in onversierde flessen bij het ringwerpen, kartonnen dozen als wolkenkijkers en egale plastic zaken.

In de voorbeelden die werden uitgewerkt kwam er minstens één kwaliteitsvolle interactie naar boven. De meest besproken interactie in de kijkwijzers is de denkbevorderende. Door het spel materiaal hebben de kleuters hun fantasie en creativiteit nodig.

POSITIEF LEEFKLIMAAT

Over het algemeen scoort de betrokkenheid en het welbevinden hoog of gemiddeld. In Vrije Kleuterschool De Spelewei scoort zowel het welbevinden als de betrokkenheid een 4 (Zie figuur 5 en 6). Dit voor vier verschillende materialen die werden uitgetest. In Vrije Basisschool De Bron scoort het welbevinden éénmaal een 2, driemaal een 3 en tweemaal een 4. Voor de betrokkenheid scoren ze éénmaal een 2, driemaal een 3, éénmaal een 4 en éénmaal een 5 (Zie figuur 7 en 8). Dit voor zes verschillende materialen.

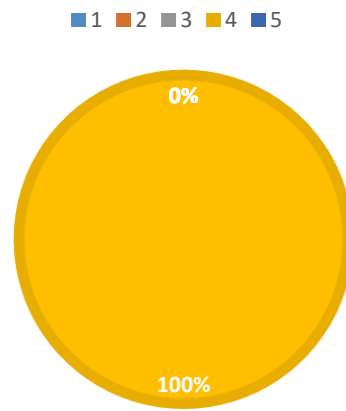
VRIJE KLEUTERSCHOOL DE SPELEWEI WELBEVINDEN

Figuur 5: Cirkeldiagram Vrije Kleuterschool De Spelewei - Welbevinden

Illustratie door De Visscher A. & Martens, J. (2022). *Vrije kleuterschool De Spelewei-welbevinden*. Microsoft Word

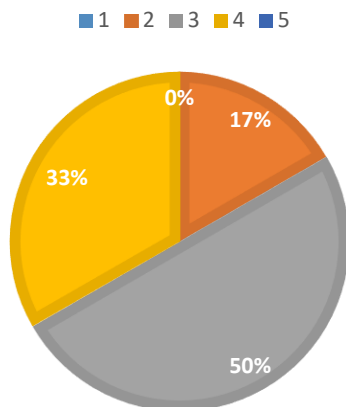
VRIJE KLEUTERSCHOOL DE SPELEWEI BETROKKENHEID

Figuur 6: Cirkeldiagram Vrije Kleuterschool De Spelewei – Betrokkenheid

Illustratie door De Visscher A. & Martens, J. (2022). *Vrije kleuterschool De Spelewei-betrokkenheid*. Microsoft Word

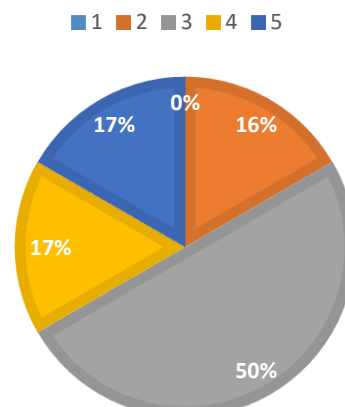
VRIJ BASISCHOOL DE BRON WELBEVINDEN

Figuur 7: Cirkeldiagram Vrije Basisschool De Bron - Welbevinden

Illustratie door De Visscher A. & Martens, J. (2022). *Vrije basisschool De Bron-Wordwelbevinden*. Microsoft Word

VRIJE BASISCHOOL DE BRON BETROKKENHEID

Figuur 8: Cirkeldiagram Vrije Basisschool De Bron – Betrokkenheid

Illustratie door De Visscher, A. & Martens, J. (2022). *Vrije basisschool De Bron-betrokkenheid*. Microsoft Word

KLEUTERPARTICIPATIE

De kleuters op Vrije kleuterschool De Spelewei Wetteren-Ten-Ede konden mee vormgeven aan het materiaal. Zo hebben ze evenwichtsplanken en blikken beschilderd. Ook konden ze zelf hun bootjes met kurken maken voor in het water. In Vrije Basisschool De Bron hadden de kleuters geen ruimte om te helpen vormgeven. Hierdoor was er een verschil te merken tussen de scholen op basis van de betrokkenheid en het welbevinden. De betrokkenheid en het welbevinden scoort hoger wanneer de kinderen mee konden vormgeven. Het is op te merken dat de kleuters meer interesse en nieuwsgierigheid tonen in het materiaal als ze zelf een bijdrage konden leveren. Daarnaast hebben ze meer respect voor het materiaal.

“Deze participatie van de kinderen is positief omdat ze dan weten welk materiaal er is gemaakt, hoe ze ermee kunnen spelen. Ze kijken naar het spel uit en dragen daarbij meer zorg voor het materiaal.”

-Kleuterleerkracht Vrije kleuterschool De Spelewei Wetteren-Ten-Ede

➤ BESLUIT: WELBEVINDEN, BETROKKENHEID EN SOORT SPEL

De concrete voorbeelden uit ons ontwerp zijn toepasbaar in de praktijk. De kleuters gingen volop experimenteren, manipuleren en mogelijkheden gaan verkennen. Afwisseling in de spelsoort zoals groeps- als individueel spel creëert variatie, waardoor er met meer welbevinden en betrokkenheid aan de slag kan worden gegaan. De nieuwsgierigheid, wat een signaal is van betrokkenheid, werd gestimuleerd bij het vaardigen van de kosteloze materialen. Bij de tien voorbeelden die geobserveerd werden uit het draaiboek, was het motivatie- en belangstellingsprincipe aanwezig. De kleuters waren verwonderd bij de mogelijkheden die de materialen leverden. Elk materiaal droeg minstens bij aan één van de vier kwaliteitsvolle interacties. Denkbevorderende interactie stak er over het algemeen boven uit. Zoals eerder gezegd heeft onze samenleving met grote vraagstukken te maken. Door kosteloze materialen aan te bieden als kleuterleerkracht zullen de kleuters uitgroeien tot personen die een oplossing kunnen bieden op deze vraagstukken. De scholen hebben op deze manier de kleuters een kans gegeven om zich tot burgers te maken die kunnen meedraaien in de maatschappij (Louman, Telder, Verdú, Weesing & Zonjee, z.j). Wanneer kleuters vervolgens mee kunnen vormgeven, dan ontstaat er meer betrokkenheid en welbevinden. Kleuterparticipatie zit verwerkt in onze kijkwijzer, maar dit kon eventueel meer doorgetrokken worden tot in het draaiboek. We konden meer ondersteuning bieden op de vraag: ‘Hoe kunnen leerkrachten samen met kleuters het materiaal vormgeven?’ De jongste kleuters hadden in het begin meer begeleiding nodig dan de oudste om met het materiaal om te gaan. We vermoeden dat wanneer het materiaal meer dan één keer wordt aangeboden, ze ook zelfstandig aan de slag kunnen.

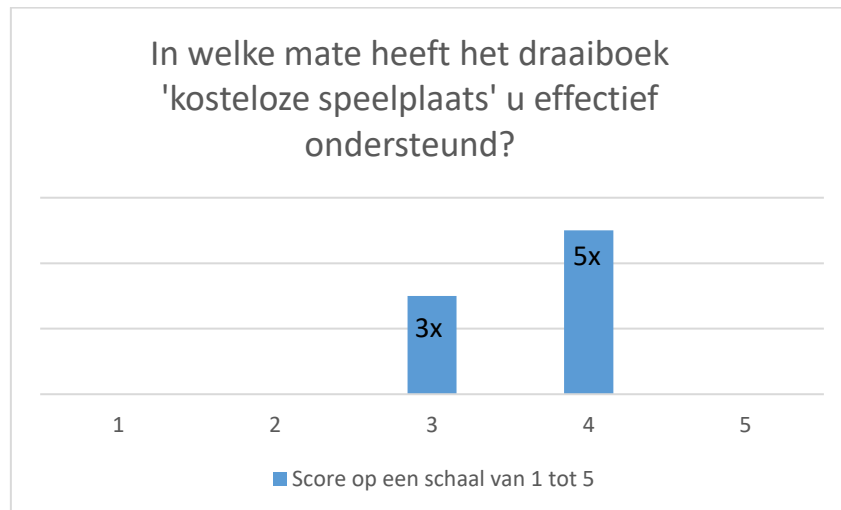
➤ BESLUIT: EFFECTIEVE ONDERSTEUNING KLEUTERLEERKRACHTEN

De kleuterleerkrachten werden warm gemaakt om aan de slag te gaan met het draaiboek ‘kosteloze speelplaats’. Het aanschouwelijkheidsprincipe speelt hierin een belangrijke rol. Het sprak hen aan om er meteen in te bladeren.

“Het draaiboek is mooi en spreekt aan om mee aan de slag te gaan”

- Kleuterleerkracht Vrije Kleuterschool De Spelewei Wetteren-Ten-Ede

De leerkrachten konden in de vragenlijst aangeven *in welke mate, op een schaal van één tot vijf, het ontwerp hen effectief ondersteuning gaf*. We kregen driemaal een score van 3 en vijfmaal een score van 4 (Zie figuur 9). Deze resultaten werden onderbouwd. Ze gaven aan dat het ontwerp bruikbare voorbeelden bevat, met gemakkelijk en toegankelijk materiaal. De foto's geven een duidelijk beeld over hoe het materiaal een betekenis kan bieden aan het spel, alsook de ontwikkeling van de kinderen. De uitschrijving van de voorbeelden is een pluspunt. Ze vinden het concreet en gebruiksklaar. Een kleuterleerkracht beduidde dat het draaiboek een aantal vernieuwende activiteiten omvat, maar ook bestaande. Ze apprecieerde dat er bij de activiteiten verrijkingen toegevoegd zijn. Dit bezorgd bijkomende ideeën.

Figuur 9: Staafdiagram 'In welke mate heeft het draaiboek 'kostenloze speelplaats' u effectief ondersteund?

Illustratie door De Visscher, A. & Martens, J. (2022). *In welke mate heeft het draaiboek kostenloze speelplaats u effectief ondersteund?* Microsoft Word

Het ontwerp stimuleert de kleuterleerkrachten tot verder nadenken door andere mogelijkheden te zoeken. Zo kwam iemand tot het idee om bewegingskaarten toe te voegen aan de evenwichtsplanken en differentiatie te voorzien in hoogte en lengte.

Het materiaal werd eenmaal aangeboden, gedurende een schoolweek. Wanneer het materiaal langer ingezet zou worden, dan zouden de leerkrachten misschien meer ondersteuning kunnen vinden binnen het ontwerp omtrent de duurzaamheid. Ze kunnen dan kijken welk materiaal de kinderen echt boeit en wat ze eerder links laten liggen. Daarnaast zou een verdere uitwerking van de afspraken in het draaiboek omtrent het materiaal meer ondersteuning bieden. Dit door verder onderzoek uit te voeren. Zoals een leerkracht aangaf kunnen we eventueel een enquête afnemen bij verschillende kleuterleerkrachten, of kunnen we op meerdere scholen gaan observeren. Het specifieke observatiepunt bij deze methoden zijn dan de afspraken. Een andere leerkracht geeft dan weer aan om fiches aan te bieden waarin de speluitleg, samen met de afspraak rond opruimen, visueel afgebeeld staat. Tot slot zijn de kijkwijzer en kijkpijl een meerwaarde voor de leerkrachten en kunnen ze ondersteund worden wanneer materiaal voor een langere periode kan geobserveerd worden. De meerderheid geeft aan dat ze het wel nog moeilijk in te vullen vonden door te kiezen tussen 'aanwezig' of 'niet aanwezig'. We kunnen de kijkwijzer bijsturen door de observatiepunten om te zetten in vragen, zodat ze effectief voldoende kunnen noteren.

TOEKOMSPERSPECTIEF

Ons ontwerp heeft duidelijk vruchten afgeworpen bij de kleuterleerkrachten. Het inspireerde hen. Beide scholen lichten vooruitzichten toe naar volgend schooljaar. Vrije Kleuterschool De Spelewei zou in september tijdens hun 'gouden weken', nieuw materiaal voorzien op de speelplaats dat kosteloos is. Dit zouden ze gedurende het volledige schooljaar aanbieden. Ze gaven wel aan realistisch te blijven door te weten dat het materiaal soms aan vervangingen toe zal zijn. Daarnaast zijn ze van plan om zones te schilderen op de speelplaats. Een kleuterleerkracht uit Vrije Basisschool De Bron, zit in de werkgroep van de speelplaats en zei volgend schooljaar met ons draaiboek aan de slag te willen gaan.

Discussie

STERKTES EN ZWAKTES ONTWERPCYCLUS

Bij de start van de ontwerpcyclus deden we een bevraging aan de hand van een enquête. Op deze manier kregen we een beeld van het praktijkprobleem bij Vlaamse kleuterleerkrachten. Door gebruik te maken van literatuur werd alles helderder voor ons. We vertrokken met het idee om vakkennis te vinden op onze stageschool (Upendo Friends School), in Arusha, Tanzania. We hoopten op deze privéschool kennis te verzamelen maar dit was niet het geval. Wat eerder ‘een teleurstelling’ was werd een sterkte. We gingen op schoolbezoeken in Internationale scholen om kennis te vergaren. Op deze manier kregen we een tal aan inspirerende voorbeelden te zien en een diversiteit aan speelplaatsen. Waarbij we het anders maar op één school gingen houden, werden dus meerdere scholen. Daarnaast wilden we onze stageschool, de Upendo Friends School, niet laten links liggen en gingen we aan de slag met een experiment. Door hen te betrekken, konden we ook voor hen een meerwaarde bieden, en niet alleen de Vlaamse kleuterleerkrachten.

Op risico gingen wij zonder afspraak naar de schoolpoorten van de Internationale scholen in Arusha. Dit was een valkuil, want niemand verwachtte ons. We wilden niet lang wachten op mailverkeer en bellen kon niet zonder Tanzaniaans nummer. We hebben wel de juiste inschatting gemaakt om meerdere scholen te bezoeken, aangezien de kans bestond dat we niet overall informatie konden verkrijgen.

Om het ontwerp te laten uittesten wilden we graag feedback verkrijgen van onze stagescholen uit stage 3 in België. Een groter testpubliek kon ons heel wat resultaten opleveren. Door een voorstelling te geven van het ontwerp werden de leerkrachten geprikkeld om aan de slag te gaan, en werden bedenkelijke vragen opgelost. Al was de timing niet optimaal. Het was het einde van het schooljaar en de leerkrachten hadden nog een drukke periode voor de boeg. Daardoor konden de leerkrachten immers één moment inlassen om het kosteloos materiaal te observeren op de speelplaats. Wanneer er meer ruimte zou zijn geweest dan kon er eventueel meer materiaal uitgetest worden uit het draaiboek en konden we te weten komen of het ontwerp ook ondersteuning bied over een ruimere periode heen. Al hoorden we stagescholen hun toekomstplannen en bereikten we gemotiveerde leerkrachten, echter was dit volgens ons een zwakte.

RELEVANTIE ONDERZOEK

Professionals leren hoe ze kosteloos materiaal kunnen aanbieden op de speelplaats. Ze krijgen inzicht in bruikbaar en duurzaam materiaal. Het ontwerp draagt bij aan de ontwikkeling van kleuters. Ze worden klaargestoomd tot burgers die vraagstukken uit de samenleving kunnen oplossen, en krijgen een volwaardige rol in de maatschappij.

Uit de literatuur konden we al terugvinden dat kosteloze materialen de verbeeldingskracht en denkrimte van kleuters bevordert doordat het open-ended is. Met dit onderzoek gingen we een stapje verder. We konden af en toe wel voorbeelden vinden in de literatuur, maar de bevindingen uit onderzoek aan de hand van onderzoeksmethodes zoals een bezoek in internationale scholen, te Tanzania of een experiment, etc. zijn hier niet te vinden.

Wanneer professionals aan de slag gaan in hun eigen praktijk bij het overnemen van ons product, dan moeten ze rekening houden dat de materialen voor langere periodes moeten aangeboden worden om meer effecten te zien en zelfstandig spel te stimuleren. Hierbij verwijzen we naar het voorbeeld van de jongste kleuters in het onderzoek. Zij hadden in het begin meer begeleiding nodig om nadien zelfstandig aan de slag te kunnen gaan.

We kunnen ook breder gaan kijken dan de schoolcontext met Vlaamse leerkrachten. Dit onderzoek is voor iedere leerkracht relevant. Daarnaast kunnen zelfs ouders aan de slag in hun eigen tuin, kunnen jeugdbewegingen ideeën opdoen voor op hun plein, etc.

SUGGESTIES VERVOLGONDERZOEK

Verder onderzoek is zeker en vast mogelijk. We zouden verder onderzoek voeren rond de afspraken bij het kosteloos materiaal. Een enquête bij verschillende kleuterleerkrachten over Vlaanderen heen kan helpen. De bevraging zou aansluiten bij tips en ideeën omtrent afspraken bij het materiaal. Ook een observatie met als observatiepunt 'afspraken' kan hier plaatsvinden. Op deze manier kunnen er conclusies getrokken worden uit ervaringen. Vervolgens lijkt onderzoek naar de periode dat materiaal meegaat een meerwaarde. Zo kunnen we in het ontwerp meer informatie bieden over de levensduur van het materiaal. We kunnen dan meteen ook kijken naar de effecten bij de kinderen op langere termijn. Tot slot konden we op de twee stagescholen in België waarnemen dat er een opdeling gemaakt wordt van de speeltijd in de voor- en namiddag tussen de jongste kleuters en oudste kleuters. Een verder onderzoek naar een gericht ontwerp voor jongste of oudste kleuters zou een mogelijkheid kunnen zijn.

Bronnenlijst

- Beloglovsky, M. (26 oktober 2021). *Loose Parts: Learning from Diverse Perspectives*. *Community playthings*. Community playthings.
<https://www.communityplaythings.com/resources/articles/2021/Loose-Parts>
- Besse-Patin, B. (2018). *How to Play without Toys? A Playwork Experimentation in Paris*. Expertise centrum Kinderopvang. <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen/how-to-play-without-toys-a-playwork-experimentation-in-paris>
- Both, K. (oktober, 2013). *Grenzen van bescherming*. HJK. <https://www.hjk-online.nl/>
- Bogunovich, J. Goldstein, S. Gull, C. & Rosengarten, T. (1 juli, 2019). Definitions of Loose Parts in Early Childhood Outdoor Classrooms: A Scoping Review. *The International Journal of Early Childhood Environmental Education*, 6(3), p. 37.
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1225658.pdf>
- Caminada, G. (juni, 2015). *Stimuleren kun je leren*. HJK. <https://www.hjk-online.nl/hjk/downloads>
- Caminada, G. & Leenders, Y. (maart, 1999). *Buitenspel in het onderwijs aan jonge kinderen*. praktijkgids voor de basisschool.
- Dauch, C. Imwalle, M. Metz, A. & Ocasio, B. (2018, februari). *The influence of the number of toys in the environment on toddlers' play*. Sciencedirect.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0163638317301613>
- Gijn, M. en van Amelsvoort N. (2019, maart). *Spelen met loose parts, De vlam in de pan*. Onderwijsadvies. <https://www.bco-onderwijsadvies.nl/sites/bco-onderwijsadvies.nl/files/Nice%20to%20have%20-%20artikel%20vlam%20in%20de%20pan%20bij%20open%20materialen.pdf>
- Hargraves, V. (2020, 25 mei). *Materials for play: Why open-ended loose parts are important*. The education hub. <https://theeducationhub.org.nz/materials-for-play-why-open-ended-loose-parts-are-important/>
- Louman, E. Telder, P. Verdú, C. Weesing, M. & Zonjee, N. (z.j.). *Onderzoekend en ontwerpnd spelen*. Expertisecentrum Wetenschap & Technologie. <https://www.iederkindeentalent.nl/wp-content/uploads/2020/10/Inspiratiemap-onderzoekend-en-ontwerpnd-spelen-met-kleuters-1.pdf>
- Nicholson, S. (1971, oktober). How not to cheat children, The theory of Loose Parts. *Landscape architecture*, 30-34. <https://media.kaboom.org/docs/documents/pdf/ip/Imagination-Playground-Theory-of-Loose-Parts-Simon-Nicholson.pdf>
- Niklasson, L. & Sandberg, A. (13 december, 2010). *Children and the outdoor environment*. European Early Childhood Education Research Journal.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1350293X.2010.525945?journalCode=recr20>
- Petit Journey. (2021, 4 augustus). *When Too Many Toys Squash Children's Creativity*. Petit journey.
<https://www.petitjourney.com.au/too-many-toys/>

- Rorke, C. (20 januari 2022). *'Loose parts' playground adapts found objects to make a place for kids to imagine, conceive and create*. ABC News. <https://www.abc.net.au/news/2022-01-20/imaginative-play-loose-parts/100767028>
- Rutgeerts, E. (z.j.). *De pedagogische visie van Loris Malaguzzi*. Opgoeien Expoo. <https://www.expoo.be/de-pedagogische-visie-van-loris-malaguzzi>
- Schoolportaal. (z.j.). *Spelen/Speelplaats*. Schoolportaal. <https://schoolportaal.be/pedagogie-en-didactiek/spelenspeelplaats/>
- Van Der Donk, C. & Van lanen, B. (2018). *Praktijkonderzoek in de school (3de herziene dr.)*. Coutinho.
- Van Gijn, M. (23 juni, 2021). *Onderzoeken en ontdekken met de Toverballenkar*. SLO. <https://www.slo.nl/thema/meer/samenhang-curriculum/curriculumsamenhang-school/schoolvoorbeelden/obs-koningslinde-vught/>
- Yvonne. (8 april, 2019). *Loose Parts Buiten* [Blogbericht]. Juf Maïke. <https://jufmaïke.nl/loose-parts-buiten/>
- Zaal, A. (februari, 2013). *Een rijke en boeiende buitenspelomgeving*. HJK. <https://www.hjk-online.nl/>

Bijlagen

Bijlage A: Onderzoeksfase 1, deelvraag 1 (methode observatie)

Hoe verrijken leerkrachten kleuteronderwijs in Tanzania, in internationale scholen, de speelplaats met kosteloze materialen?

Methode: observatie aan de hand van pedagogisch documenteren

Wat: kosteloze materialen op de speelplaats

Waar: UWC East Africa – Arusha Campus, Braeburn International School Arusha en St. Constantine's International School in Tanzania, te Arusha

Wanneer: 4 en 6 april 2022

Klimmuur:

De kinderen kunnen klimmen, wat de grote motoriek stimuleert. Ze worden uitgedaagd door de textuur van de stenen om grip te zoeken. Kracht nodig om zich vast te houden.

Materialen:

Natuursteen en handvaten

Rollenspel piraten:

De zwaarden kunnen meegenomen worden naar buiten. De kinderen kunnen een rollenspel spelen (socio-emotionele ontwikkeling) binnen het thema piraten.

Materialen:

Hout

Buitenklas:

De kinderen kunnen les krijgen, de houten blokken kunnen in een kring geplaatst worden. Ze kunnen er ook op klimmen, balanceren, een parcours van maken.

Materialen:

Boomstammen

Insectenhotel:

De kinderen leren over de natuur. Kunnen de levenscyclus van bepaalde dieren volgen. Waarnemen wat ze eten, waar ze wonen, enz.

Materialen:

Hout, takken, gras, ...

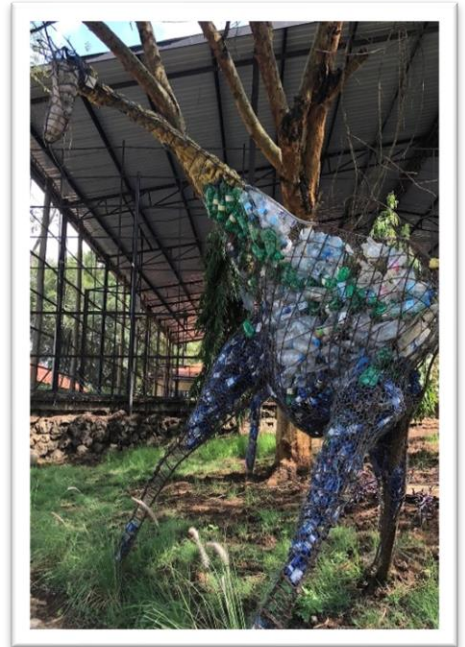
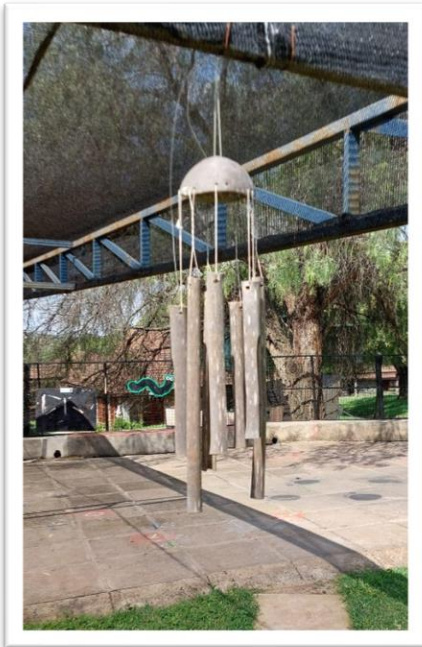
Zenuwspiraal:

Oog-hand coördinatie stimuleren. De fijne motoriek wordt op de proef gesteld door het stilhouden en traag bewegen.

Materialen:

IJzerdraad en houten takken

Recyclebare kunstwerken:

Kinderen visueel duidelijk maken dat je kunst kan maken met afval. Milieubewust maken en beelden waarnemen.

Materialen:

Hout, plasticen flessen, glazen flessen, takken, bamboe, kokosnoten, enz.

Keuken:

Oude keukenmaterialen worden gebruikt om tot rollenspel te komen. De socio-emotionele ontwikkeling wordt gestimuleerd door het samenspel.

Materialen:

Hout, oud keukenmaterialen

Nature-Play:

Ouders worden betrokken bij buitenspel. Ouders worden uitgenodigd om mee te spelen op de speelplaats met de kinderen.

Pvc-buizen:

Spelen met materialen. De kleuters laten experimenteren wat naar beneden rolt, bal, water, enz.

Materialen:

Pvc-buizen

Wiskunde hoek:

De kinderen kunnen leren tellen, plus en min sommen maken. Natuurlijke materialen zoals stenen in de blikken leggen of gooien (motoriek).

Materialen:

Oude blikken

Dieren:

Dieren leren kennen, woorden klappen (taalontwikkeling). Geluiden nabootsen, enz.

Materialen:

Oude blikken

Muziekmuur:

Muziek maken door slagmateriaal te gebruiken. Ontdekken welke geluiden ontstaan, ze zelf maken (muzische ontwikkeling).

Materialen:

Oude keukenmateriaal

Evenwichtsparcours + serre:

De grote motoriek wordt gestimuleerd door te moeten balanceren.

Met plastic flessen een serre creëren om planten te doen groeien. Kinderen laten ervaren dat warmte nodig is.

Materialen:

Oude banden, plastic flessen

Bijlage B: Onderzoeksfase 1, deelvraag 1 (methode interview)

Hoe verrijken leerkrachten kleuteronderwijs in Tanzania, in internationale scholen, de speelplaats met kosteloze materialen?

Methode: interview

Wie: Bowen, A. (Leerkracht kleuteronderwijs UWC East Africa – Arusha Campus)

Waar: International school UWC East Africa – Arusha Campus (Tanzania)

Wanneer: 4 april 2022

Vragen:

- Do you offer outdoor space within class work (e.g., Corner work, guided play)? Why?
- If so, do you offer loose parts here?
- In what ways is this visible? What materials do you engage with? What can the preschoolers do specifically?
- Do you see an effect in the preschoolers by the way of teaching, when using loose parts? Which ones?
- Do you have any tips for loose parts on the playground for preschool teachers?
- Are you satisfied with how loose parts work on the playground? Or would you like to make any adjustments or steps in?
- Are you trained to work with loose parts in the preschool teacher training program? In other words, Do you see issues around working free of charge in the training?

Bijlage C: Onderzoeksfase 1, deelvraag 2 (methode interview)

Welke richtlijnen bestaan er voor leerkrachten kleuteronderwijs, zoals gevaren, kenmerken en didactiek, om met kosteloos materiaal aan de slag te gaan tijdens zelfstandig spel op de speelplaats?

Methode: interview

Wie: Ollieuz, T.

Waar: online Teams- meeting

Wanneer: 20 april 2022 om 8:30u (Belgische tijd)

Vragen:

- Welke richtlijnen zijn volgens u noodzakelijk bij het gebruik van kosteloze materialen op de speelplaats?
- Zijn er stagescholen in België waar je kosteloze materialen op de speelplaats kon aantreffen? Zo ja, welke materialen zag je en aan welke richtlijnen voldeden deze?
- En zag je daarbij het tegenovergestelde, het gebruiken van kosteloze materialen die niet volgens de richtlijnen voldeden?
- Zijn er bepaalde eisen waaraan een speelplaats moet voldoen? (bv. Veiligheid)
- Is er literatuur dat je ons kan aanbevelen rond richtlijnen voor kosteloos materiaal op de speelplaats? Zoals gevaren, kenmerken en didactiek.
- Wat geeft u uw studenten in de opleiding kleuteronderwijs mee rond het gebruik van kosteloze materialen op de speelplaats?
- Hoe kan je kan je volgens u zelfstandig spel stimuleren op de speelplaats aan de hand van kosteloze materialen?
- Wat zou leerkrachten kleuteronderwijs zeker en vast meegeven omtrent het gebruik van kosteloze materialen op de speelplaats?

Bijlage D: Onderzoeksfase 1, deelvraag 3 (methode enquête)

Wat hebben leerkrachten kleuteronderwijs nodig om kleuters met kosteloze materialen in zelfstandig spel op de speelplaats aan de slag te laten gaan?

Methode: enquête

Wie: Vlaamse kleuterleerkrachten in Vlaanderen

Waar: online met Google Forms

Wanneer: 8 februari – 28 februari

Vragen:

- Weet u wat kosteloze materialen zijn?
- Werkt u in de klas met kosteloze materialen?
 - Indien ja: Hoe gaat u precies aan de slag met kosteloze materialen?
 - Indien nee: Wat houdt u tegen?
- Wat zijn volgens u de voordelen, de meerwaarde en de nadelen van werken met kosteloze materialen?
- Wat zou u kunnen helpen consequenter met kosteloze materialen aan de slag te gaan? Waar heeft u ondersteuning nodig?

Wat zou u kunnen helpen consequenter met kosteloze materialen aan de slag te gaan? Waar heeft u ondersteuning nodig?

32 responses

/

Voorbeelden van wat er mee te doen

Inspiratieboekje

Meer ideeën rond werken met kosteloos materiaal

Best practices collega's

Ik heb niet altijd de goede ideeën om me kosteloos materiaal aan de slag te gaan. Ook heb ik niet altijd voldoende van ieder materiaal om voor elk kind iets te kunnen voorzien. Hiervoor kan ik echter inzetten op communicatie met de ouders en vragen of zij ook deze materialen kunnen meegeven met de kinderen.

eens een brainstorming doen met collega's

Informatie/workshops over wat je kan maken, hoe je iets kan omtoveren tot 'speelgoed' ...

Misschien een manier om nog meer ideeën op te doen zodat je nog meer uit deze materialen kunt halen

Allerlei hechtingsmaterialen en kindvriendelijke stevige nietmachines

Opbergsysteem/ ruimte om alles op te slaan

Geen idee

Geen idee eigenlijk

Meer opbergruimte

/

Vaak kunnen voorbeelden helpen om zelf ideeën op te doen.

Als ze gemakkelijk te vervoeren zijn naar school en genoeg opslagruimte in de klas

Nog meer inspiratie

Het kosteloos materiaal ergens kunnen opslaan voor later gebruiken. Het inzicht verwerven wanneer ik het niet direct heb dan ook bij te houden. + Overzicht van wat goed kosteloos materiaal is en daarbij ook bruikbaar.

Workshops, webinars, stappenplannen...

Meer info over hoe deze kosteloze materialen te gebruiken in de klaspraktijk.

ideeën op een bepaald platform

Een opbergplaats op school, zo worden de leerkrachten ook aangemoedigd om kosteloze materialen bij te houden

Weet ik niet

Hulp bij hoe je kinderen kan uitdagen om zelf iets te knutselen met kosteloos materiaal.

Ik doe het sowieso al.

Inspiratie over hoe kosteloos materiaal kan ingezet worden bij activiteiten

Tips of stappenplannen om kosteloos materiaal aan elkaar te hechten. Ruimte om het gemaakte werk te laten drogen of tentoon te stellen. Stappenplan zodat kleuters mss zelf hun doos al draaien,...

- Zou u eens een speelgoedvrije week durven inlassen?
 - Waarom?

Bijlage E: Onderzoeksfase 1, deelvraag 3 (methode interview)

Wat hebben leerkrachten kleuteronderwijs nodig om kleuters met kosteloze materialen in zelfstandig spel op de speelplaats aan de slag te laten gaan?

Methode: interview

Wie: kleuterleerkrachten uit Basisschool De Bron Lovendegem en Vrije kleuterschool De Spelewei Wetteren-Ten-Ede

Waar: via mailverkeer

Wanneer: 6 april 2022

Vragen:

- Zijn er kosteloze materialen te vinden op de speelplaats van uw school? Zo ja, welke?
- Gaan de kleuters zelfstandig aan de slag met dit materiaal of ziet u hier een nood in? Hebben ze de leerkracht nodig om hen te stimuleren hierin?
- Zijn er methodes rond kosteloze materialen op de speelplaats die u heeft gezien op een andere school, of graag zou toepassen op je eigen school?
- Wat heeft u of uw school nodig om de kleuters zelfstandig aan de slag te laten gaan met kosteloze materialen op de speelplaats?
- Welk ontwerp zouden wij kunnen ontwikkelen om leerkrachten in het kleuteronderwijs hierin te steunen?

Bijlage F: Onderzoeksfase 1, deelvraag 4 (methode observatie, experiment)

Welke kosteloze materialen hebben kleuters nodig om tot zelfstandig spel te komen op de speelplaats?

Methode: observatie

Wie: de kleuters uit 'baby class', 'middle class' en 'pre-unit' van de Upendo Friends School

Waar: Upendo Friends School te Arusha, Tanzania

Wanneer: 28 maart 2022 – 1 april 2022 (experiment), 11 en 12 april 2022 (observatie)

Hoek:

Pedagogische kaders	Niet aanwezig	Aanwezig
<u>Aanbod, organisatie, interactie</u>		
<u>Organisatie</u>		
<ul style="list-style-type: none"> • De kleuter is in staat het nodige materiaal waarmee hij/zij wil spelen, zelfstandig te nemen. (afhankelijk: het materiaal kan ook al klaargezet zijn) 		
<ul style="list-style-type: none"> • Er is veel ruimte voor vrij spel. 		
<ul style="list-style-type: none"> • Als leerkracht ben je niet lijfelijk aanwezig bij het spel van de kleuters. 		
<ul style="list-style-type: none"> • Individueel spel of groepsspel is aanwezig 		
<ul style="list-style-type: none"> • Er zijn duidelijk afspraken omtrent het materiaal en de hoek 		
<u>Aanbod</u>		
<ul style="list-style-type: none"> • Aanschouwelijkheidsprincipe: de hoek is aantrekkelijk ingericht met oog op de verschillende zintuigen 		
<ul style="list-style-type: none"> • Motivatie- belangstellingsprincipe: de nieuwsgierigheid van de kinderen wordt geprikkeld. 		
<ul style="list-style-type: none"> • Activiteitsprincipe: de kinderen zijn actief bezig zowel innerlijk (denken, willen, voelen) of uiterlijk (handelen, bewegen, verwoorden). 		

<ul style="list-style-type: none"> • Differentiatieprincipe: wordt de hoek verrijkt door toevoegen of wegnemen. • Integratieprincipe: er worden verschillende doelen geïntegreerd. <p><u>Interactie</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Er komt minstens één van deze vier kwaliteitsvolle interacties aan bod (taal-, relatie-, denkbevorderende en de muzische interactie) 					
<p><u>Positief leefklimaat</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Welbevinden wordt gestimuleerd • Betrokkenheid wordt gestimuleerd 	1	2	3	4	5
<p><u>Participatief leefklimaat</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunnen de kleuters betekenis geven bij het vormen van de hoek (helpen verzamelen, zoeken, versieren,...) 					
<p><u>Intrinsieke motivatie</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • De kleuters zijn geïnteresseerd in het aanbod, de activiteit • De motivatie van de kleuters zijn gericht op de bevrediging van de behoefte om te ontdekken, te exploreren, te spelen, te ontwikkelen, ... 					

Bijlage G: Ontwerp – Draaiboek kosteloze materialen

DAT JE HET MAAR WEET

INSPIRATIEBOEK KOSTELOZE SPEELPLAATS

We hopen dat het je inspireert

ANISSA DE VISSCHER
JETSE MARTENS

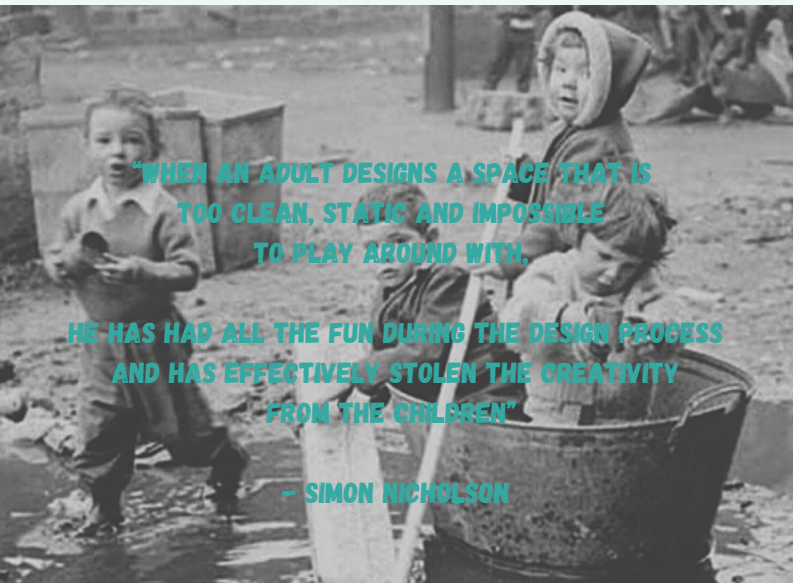
*Met een internationale
insteek vanuit Arusha,
Tanzania*

Inleiding

Voorwoord.....	3
Playground International schools.....	4
• Braeburn International School.....	5
• St. Constantine's International School.....	12
ZES spelsoorten met natuurlijk materiaal.....	13
• Ontwikkelingsgebieden.....	14
1. Bewegingsspel.....	15
2. Regelspel.....	27
3. Fantasie-/en rollenspel.....	37
4. Constructief spel.....	41
5. Natuurspel.....	46
6. Rustig spel.....	55
Experiment Upendo Friends School.....	57
Tips en tricks.....	63
Bijlagen.....	68
Bronnen	78

Voorwoord

Wij zijn Anissa en Jetse, twee laatstejaarsstudenten binnen de Educatieve bachelor: kleuteronderwijs te Arteveldehogeschool. Wij willen leerkrachten inspireren en stimuleren om naast geleid spel in de binnenruimte ook aan de slag te gaan met didactische kosteloze materialen in de buitenruimte, dit op zelfstandige basis. Daarnaast deden wij vanuit de ervaring in Arusha, Tanzania, kennis op om een speelplaats kosteloos in te richten. Graag delen wij deze ideeën met jullie!

**“WHEN AN ADULT DESIGNS A SPACE THAT IS
TOO CLEAN, STATIC AND IMPOSSIBLE
TO PLAY AROUND WITH,**

**HE HAS HAD ALL THE FUN DURING THE DESIGN PROCESS
AND HAS EFFECTIVELY STOLEN THE CREATIVITY
FROM THE CHILDREN”**

– SIMON NICHOLSON

Playground International Schools

Braeburn International School

Bij ons bezoek aan de Braeburn International School in Arusha, konden we waarnemen dat er creatief aan de slag gegaan werd met 'open ended' materiaal, wat te vinden is in de omgeving. Ze zorgen met dit materiaal voor verschillende hoeken en een aanbod op de speelplaats. In elke hoek met 'open ended' materiaal is er wel minstens één ontwikkelveld te koppelen. Zo is er wiskunde, taal, muziek, wereldoriëntatie, wetenschappen, socio-emotioneel, milieu- en natuurbeleving en beweging te vinden, op hun speelplaats. Er kan veel met kosteloos materiaal. Naast Braeburn kregen we ook de kans om St. Constantine's International School te bezoeken. Hier zagen we ze creatief aan de slag gaan met autobanden. Kijk zelf maar naar volgende inspirerende voorbeelden!

Jetse Martens (links) en Anissa De Visscher (rechts) op de Braeburn International School in Arusha, Tanzania (2022).

Met natuursteen en handvaten vormden ze een klimmuur. De grove motoriek wordt gestimuleerd en de kinderen kunnen er klimmen. Daarnaast worden ze extra uitgedaagd door de textuur van de stenen om hun grip te zoeken, en hebben ze kracht nodig om zich vast te houden.

Uit wat stukken hout werden er zwaarden gecreëerd. Hier kunnen de kinderen tot rollenspel komen (bv. thema Piraten), wat de socio-emotionele ontwikkeling stimuleert. De zwaarden kunnen gemakkelijk naar de speelplaats gebracht worden.

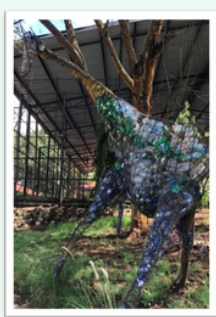
Met de boomstammen kan een buitenklas gecreëerd worden. De houten blokken kunnen bijvoorbeeld in een kring geplaatst worden om met verschillende ontwikkelvelden aan de slag te gaan. Maar het kan ook de grove motoriek stimuleren door er een parcours van te maken. De kinderen klimmen, balanceren, enz.

Een insectenhotel werd gebouwd uit allerlei gevonden materialen zoals gras, takken, enz. De kinderen leren over de natuur. Ze leren meer over bepaalde diertjes (levenscyclus, hun voedsel, hun habitat,...).

Uit hout en ijzerdraad vonden we een zenuwspiraal. De ooghandcoördinatie wordt gestimuleerd. Daarnaast wordt de fijne motoriek op de proef gesteld door het stilhouden en traag bewegen.

Afval werd gerecycleerd tot kunst. Materialen zoals hout, plasticen of glazen flessen, takken, bamboe, kokosnoten, enz., kunnen hiervoor gebruikt worden. De kinderen zien visueel dat je met afval kunst kan maken. Ze worden milieubewust gemaakt door de beelden waar te nemen.

Ouderbetrokkenheid wordt doorgetrokken tot in de buitenruimte van de school. Ouders mogen twee verschillende dagen in de week meespelen met de kinderen. Ze noemen dit 'Nature- Play'.

Met wat hout en oud keukenmateriaal stelden ze een keuken samen. De kinderen kunnen tot rollenspel komen, wat de socio- emotionele ontwikkeling stimuleert door het samenspel.

Met oude blikken werd een wiskundehoek gecreëerd. De kinderen kunnen leren tellen, bewerkingen maken (a.d.h.v. plus en min), enz. Wanneer je natuurlijke materialen zoals stenen gebruikt, dan kan ook de grove motoriek gestimuleerd worden. De kinderen kunnen dan de hoeveelheden gooien of leggen in de blikken.

Aan de hand van pvc- buizen kunnen de kinderen spelen met verschillende materialen. Ze kunnen experimenteren wat naar beneden rolt. De voorbeelden die we zagen waren kosteloos materiaal, zoals balletjes, water, enz.

Met oude blikken werken ze ook aan een ander doel dan wiskunde. De kinderen leren dieren beter kennen en werken aan taalontwikkeling. De kleuters kunnen de dieren benoemen, de geluiden nabootsen, de woorden klappen (klanken), enz.

Oud keukenmateriaal werd niet alleen in de buitenkeuken gebruikt, maar ook om een muziekmuur te vormen. De muzische ontwikkeling van de kinderen wordt gestimuleerd. Ze kunnen muziek maken door slagmateriaal te gebruiken. Ze ontdekken welke geluiden er ontstaan en maken zelf ritmes.

Met oude autobanden stimuleren ze de grove motoriek. Het wordt als een evenwichtsparcours gebruikt, waarop de kinderen balanceren en hun evenwicht bewaren.

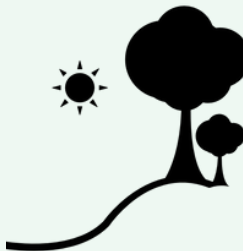

Met plastic flessen werd hier creatief aan de slag gegaan. Een serre creëren om planten te doen groeien, is wat ze deden. De kinderen ervaren dat warmte nodig is om een plant te doen groeien.

ZES

Spelsoorten met natuurlijk materiaal

Ontwikkelingsgebieden

Volgens Zaal (2013) is het een voorwaarde dat de buitenruimte alle ontwikkelingsgebieden stimuleert. Er kan omgegaan worden met de verschillen tussen kinderen, met elk hun eigen talenten. Daarom is een rijk spelaanbod met kansen voor de cognitieve, motorische, sociale en taalontwikkeling een meerwaarde. Er zullen zes spelsoorten besproken worden met natuurlijk materiaal die aan deze voorwaarden voldoen. Vergeet daarbij niet dat sommige zaken niet veel plaats nodig hebben (bv. een muziekmuur). Een ander artikel bevestigt dit gegeven. Caminada, G. & en Leenders, Y. (1999) zeggen met hun praktijkgids dat de buitenomgeving mogelijkheden moet bieden om breed ervaringen op te doen. Dit door ook met zones te werken. Je kan zones verplaatsen, verkleinen of vergroten. Je kan de speelruimte verplaatsen wanneer er bijvoorbeeld een rustige plek nodig is, om het spel ongestoord te laten verlopen. Het beste is om een vaste plek te hebben voor rustig spel. Wanneer je wil vergroten dan kan dat door andere zones op de speelplaats bij het spel te betrekken. (Caminada, 2015)

1. Bewegingsspel

Bij bewegingsspel probeert een kind een beweging onder de knie te krijgen. Daardoor leert hij zijn eigen lichaam kennen en zijn spieren en motoriek ontwikkelen.

• Loopski's

Benodigheden:

- Dunne houten planken
- Touw / oud leer / elastieken

Wat:

Met loopski's moet je samenwerken om op een plaats te geraken. Dit door tegelijkertijd met hetzelfde been te bewegen. De kleuters zullen volop experimenteren hoe ze dit samen kunnen doen, en welke bewegingen werken of welke niet.

Verrijking:

- Groepen van 2, 3 of 4
- Zich voor- of achterwaarts verplaatsen
- Een vooropgesteld parcours/ weg volgen, eventueel met obstakels
- Een wedstrijd met start en finish

- Verschillende ondergronden belopen: aarde, gras, stenen,...
- Plaatsbepaling op de loopski's: vooraan, midden, achteraan
- Met één loopski i.p.v. twee loopski's stappen

Andere doelen integreren:

- Muzische ontwikkeling: op de maat van de muziek stappen, standbeeldje (stilstaan wanneer de muziek stopt, dit door bijvoorbeeld kosteloos slagmateriaal te gebruiken), vormen maken met de latten, bewegingsverhaal uitvoeren (we gaan naar...)
- Wiskundige ontwikkeling: stappen zetten volgens het aantal ogen van de dobbelsteen (zie bijlage A)
- Taalontwikkeling: auditieve analyse door woorden te stampen, stappen naar materialen die benoemd worden bv. bank, boom,...

Afspraken:

1. Spreek duidelijk af waar ze de loopski's moeten opbergen
2. Benadruk dat de loopski's op de grond horen
3. Benadruk het samenwerken
4. Leg bij de eerste ontmoeting uit wat ze met het materiaal kunnen doen, toon eventueel eens voor

• Loopklossen/ dozen

Benodigdheden:

- Conserven blikken
- Touw
- Schoendozen? Let op! dit is een minder duurzaam materiaal!

Wat:

Met loopklossen/ dozen is het de bedoeling dat de kinderen zo lang mogelijk balanceren, hierdoor trainen ze hun motorische ontwikkeling en leren ze hun evenwicht bewaren. De kleuters zullen volop experimenteren welke bewegingen werken en welke niet.

Verrijking:

- Afwisseling loopklossen of dozen
- Hogere of lagere blikken/ grotere of kleinere dozen
- Met één blik/ doos stappen
- Een vooropgesteld parcours/ weg volgen, eventueel met obstakels
- Een wedstrijd met start en finish
- Verschillende ondergronden belopen: aarde, gras, stenen,...
- Evenwicht proberen bewaren op één blik

Andere doelen integreren:

- Socio- emotionele ontwikkeling: elkaar helpen om evenwicht te bewaren
- Muzische ontwikkeling: kosteloze slagmaterialen toevoegen om met de blikken/ dozen muziek te produceren, stampen op de maat van de muziek (bv. de slagmaterialen), een catwalk dramatiseren, natuurelementen zoals stenen,... in de blikken/ dozen om muziek te laten weerklinken, dozen of blikken laten versieren met kosteloos materiaal in de buitenruimte
- Wiskundige ontwikkeling: aantal stappen zetten , constructief torens bouwen met de blikken/ dozen
- Motorische ontwikkeling: regelspel 123 piano
- Taalontwikkeling: auditieve analyse door woorden te stampen, stappen naar materialen die benoemd worden bv. bank, boom,...

Afspraken:

1. Spreek duidelijk af waar ze de loopklossen/ dozen moeten opbergen
2. Benadruk dat de blikken/dozen op de grond horen
3. Leg bij de eerste ontmoeting uit wat ze met het materiaal kunnen doen, toon eventueel eens voor

• Hoogteparcours

Benodigheden:

- Boomstronken (lang, kort)
- Houten planken
- Hechtingsmateriaal?

Wat:

Met boomstronken of houten planken kan je een hoogteparcours maken op verschillende niveaus. Op deze manier kunnen zowel de jongste als oudste kleuters zichzelf blijven uitdagen. Dit door te balanceren en bewegen op hoogte.

Verrijking:

- Bewegingsvorm: kruipen, balanceren, glijden, klimmen, zittend, ...
- Bewegrichting: voorwaarts, achterwaarts, zijwaarts of zich roteren
- Verschillende hoogtes: laag, midden, hoog
- Moeilijkheidsgraad: lange boomstronken/planken = lang balanceren, korte boomstronken/planken = minder lang balanceren
- Extra element: zorgen voor obstakels zoals stenen of blokken om over te stappen

Andere doelen integreren:

- Socio-emotionele ontwikkeling: rust vinden door te zitten met een aantal vriendjes, elkaar helpen om evenwicht te bewaren (iemand loopt op de boomstronk/plank en de andere er naast en reikt zijn/haar hand toe)
- Zintuigelijke- en natuurontwikkeling: textuur van de boom waarnemen, voelen aan de schors, de geur van hout, ...
- Muzische ontwikkeling: tikken met takken of stenen op de verschillende boomstronken of planken, de dansboomstronk (dansen op één plaats)
- Wiskundige ontwikkeling: meten hoe dik de boomstronk is door er rond te gaan staan met de armen, wegen door te dragen/verplaatsen, lengte van de boomstronken/planken meten met kleine takken,... (eventueel opdrachtkaartjes)
- Taalontwikkeling: delen van de boomstronk benoemen (schors, hars, jaarkringen, enz.), woorden zoeken die met de B van boom of H van hout beginnen,...

Afspraken:

1. Spreek duidelijk af met hoeveel ze tegelijk op het parcours mogen zodat er nog genoeg beweegruimte is voor iedereen
2. Benadruk dat niet iedereen alles durft en tijd nodig heeft
3. Benadruk het samenwerken, helpen
4. Leg bij de eerste ontmoeting uit of er een richting is waar ze moeten beginnen en eindigen, ook als deze er niet is en ze vrij mogen bewegen

• Wiplank

Benodigdheden:

- Autoband
- Houten plank
- Handvaten: houten plankjes, balken, oud leer, ...

Wat:

Een wiplank bestaat uit een lange balk met aan beide zijdes een zitvlak. Hierop kunnen kinderen zich afwisselend afstoten van de grond en komen ze gezamenlijk in beweging. Dit afwisselend met hoog en laag.

Verrijking:

- In de 'lucht' in de handen klappen
- Evenwicht bewaren door in het midden te balanceren en voeten van de grond te houden
- Tempo: traag en snel
- In stand houden van een voorwerp in het midden

Andere doelen integreren:

- Socio- emotionele ontwikkeling: elkaar helpen in beweging brengen (voornamelijk jongsten)
- Zintuiglijke ontwikkeling: ogen dichthouden
- Wiskundige ontwikkeling: aantal keren in de 'lucht' of 'grond' tellen, experimenteren lichaamsgewicht kinderen
- Natuurontwikkeling: natuurlijke materialen zoeken en afoetsen wat licht en zwaar is

Afspraken:

1. Spreek af dat er maximum twee kinderen op de plank mogen
2. Benadruk dat er enkel mag neergezeten worden
3. Benadruk dat de kinderen met de gezichten naar elkaar kijken

• Evenwichtsplank

Benodigheden:

- Houten plank
- Houten blokje/ pvc- buis

Wat:

Er begeeft zich een kind op de plank, het kind probeert te blijven staan. Een evenwichtsbord helpt kinderen hun gevoel voor evenwicht te ontwikkelen, maar ook het evenwichtsorgaan wordt gestimuleerd.

Verrijking:

- Op verschillende ondergronden: stenen, gras,...
- Verschillende niveaus aanhouden: op de tenen, platte voeten, hurken
- Roteren
- Op één been gaan staan
- Springen

Andere doelen integreren:

- Socio- emotionele ontwikkeling: elkaar helpen om evenwicht te bewaren
- Zintuiglijke ontwikkeling: ogen dichthouden, kosteloos materiaal gooien of vangen
- Muzische ontwikkeling: pose aanhouden waarbij 'fotograaf' foto's neemt, een dansje proberen doen bv. vogeltjesdans
- Wiskundige ontwikkeling: een toren proberen bouwen met kosteloos materiaal

Afspraken:

1. Maak de kinderen ervan bewust om hun vingers niet onder de plank te houden
2. Spreek af dat er maar één kind tegelijk op de plank kan
3. Spreek af waar de plank terecht kan bij het opruimen

• Scoop ball

Benodigdheden:

- Wol, touw, lint
- Pompon, zachte bal, ...
- Plastieken fles, bidon, ...

Wat:

Scoop ball is een spel waarbij je door een zwaaibeweging je eigen bal zal opvangen. Deze bal hangt vast aan een fles of bidon en vang je daarmee op.

Verrijking:

- Individueel spelen of per twee (per twee: twee flessen bidons en een bal dat los naar elkaar kan gegooid worden)
- Lang of kort touw
- Grote van de flesopening: breed of smal

Andere doelen integreren:

- Socio- emotionele ontwikkeling: door met twee te spelen, naar elkaar te passen, samenwerken
- Muzische ontwikkeling: materiaal verwerken in een zelfgemaakt dansje, met verschillende bidons een kunstwerk maken, gebruiken als hoedje in rollenspel
- Wiskundige ontwikkeling: sorteren van kosteloze materialen in verschillende bidons
- Natuurontwikkeling: verzamelen van kosteloze materialen en ze in de lucht proberen gooien (wat werkt?)

Afspraken:

1. Spreek een opbergplaats af met de kinderen
2. Maak een afspraak rond waar met dit spel gespeeld mag worden op de speelplaats, in welke zone

• Klimmuur

Benodigheden:

- Paletten
- Houten blokjes

Wat:

De kinderen kunnen klimmen over de palet naar de andere kant. Dit door middel van de houten blokjes, waarop ze zullen steunen met de voeten en zich optrekken met de handen.

Verrijking:

- Verschillende niveaus: steile palet, niet steile palet
- Moeilijkheidsgraad: meer of minder blokjes om steun te zoeken
- Een touw om zich op te trekken
- Opdrachtkaarten met erop welke blokken ze mogen gebruiken om tot boven te geraken en welke niet

Andere doelen integreren:

- Socio- emotionele ontwikkeling: elkaar helpen, handen toe reiken, een duwtje/zetje geven, optrekken,...
- Muzische ontwikkeling: rollenspel: bergen beklimmen (drama)

Afspraken:

1. Spreek af met hoeveel ze tegelijk op de klimmuur mogen
2. Indien een richting, spreek af welke kant ze moeten beginnen

2. Regelspel

Onder regelspel vallen de gecoördineerde groepsspelen, waar regels bij van toepassing zijn. Kinderen leren hierdoor regels en afspraken toepassen en samenwerken.

• Vallende dopjes

Benodigdheden:

- Plastic fles
- Gekleurde dopjes
- (Ijs)stokjes, rietjes, satéstokken

Wat:

Elk om de beurt mag een kind een stokje nemen. Er kunnen dopjes naar beneden vallen. Wanneer dit het geval is, zal het kind dit even moeten bijhouden tot het einde van het spel. Wie het meeste dopjes heeft is verloren. Zoals op de foto te zien is vallen de dopjes gewoon naar beneden en kan je ze niet nemen. In dit geval is winnen geen doel.

Verrijking:

- Een kleurendobbelsteen integreren, je neemt het stokje van de kleur op de dobbelsteen
- Met meer of minder spelers
- Kleine of grote dopjes
- Kleine of grote fles
- Minder of meer stokjes
- Winnen als doel/ experimenteren

Andere doelen integreren:

- Muzische ontwikkeling: gebruiken als schuddoosjes (ook eens wisselen van materiaal), beeldend werk maken met de materialen uit de fles, de fles kan een vliegtuig worden,...
- Wiskundige ontwikkeling: raden hoeveel voorwerpen in de fles zitten, dopjes sorteren volgens kleur
- Taalontwikkeling: letters op dopjes noteren om woorden mee te maken, letters vormen met de dopjes

Afspraken:

1. Maak voldoende tijd om de spelregels uit te leggen na het experimenteren
2. Verduidelijk dat er voorzichtig met het materiaal moet omgegaan worden
3. Voorzie een afspraak bij het opruimen bv. doos materiaal in spel (in de regelspelhoek voor buiten)

Dit kan ook in het groot!

• Blikgooien

Benodigheden:

- Conserven blikken
- Zelfgemaakte pittenzakjes (zie bijlage B)

Wat:

De kinderen moeten om de beurt met pittenzakjes proberen de blikken omver te werpen. Ze moeten daarbij de aangegeven afstand aanhouden, door achter de gemarkeerde lijn te blijven. Voor elk blik dat omver wordt geworpen, krijgt het kind een punt. Het kind dat na alle speelronden de meeste blikken heeft omgegooid en dus de meeste punten heeft verzameld, is de winnaar.

Verrijking:

- Meer of minder blikken
- Met meer of minder spelers
- Kleinere of grotere blikken
- Winnen als doel/ experimenteren
- Verschillende gooivoorwerpen
- Gooi afstand variëren
- Positie: blikken naast elkaar, op een toren, ...
- Blikken gevuld , zwaarder maken om omver te gooien

Andere doelen integreren:

- Muzische ontwikkeling: de blikken met kosteloos materiaal versieren, schuddoosjes van de blikken maken (bij het omvergooien maakt het lawaai), drummen met de blikken
- Wiskundige ontwikkeling: constructief bouwen van de blikken (hoog en laag), blikken tellen met de punten, cijfers noteren op de blikken
- Motorische ontwikkeling: de pittenzakjes op verschillende lichaamsdelen leggen (evenwicht hoofd, hand,...)

Afspraken:

1. Uitleggen waar het materiaal moet bij het opruimen
2. De pittenzakjes dienen voor het spel en niet om naar elkaar te gooien

• Ringwerpen/discuswerpen

Benodigheden:

- Glazen of plasticen flessen
- Oude vinylplaten, cd's of een discus uit karton (minder duurzaam!), elastieken rekkers, sjortouw (zie bijlage C) = gooivoorwerpen

Wat:

Bij ringwerpen moet je proberen om zoveel mogelijk ringen rond de flessen te gooien. Elke fles of elke kleur is gebonden aan een aantal punten. De punten worden opgeteld en wie de meeste heeft is gewonnen. Bij discuswerpen is dit net hetzelfde maar dan gooi je de ringen zo ver mogelijk.

Verrijking:

- Afstand: afstand tussen de startlijn en de flessen (dicht, ver)
- Positie: de flessen dicht bij elkaar of verspreid, op één lijn voor of naast elkaar, gebundeld in een doos,...
- Meer of minder spelers
- Grootte van de ringen: brede of smalle opening

Andere doelen integreren:

- Muzische ontwikkeling: de flessen vullen met water en muziek maken
- Wiskundige ontwikkeling: stapels bouwen met de flessen en ringen
- Natuurontwikkeling: weerspiegeling van de cd's, spelen met licht

Afspraken:

1. Gooien achteraan de aangeduide lijn
2. Discuswerpen: elk 5x gooien
3. Ringwerpen: elk om de beurt de ringen gooien

• Kastanjes schieten

Benodigheden:

- Schietvoorwerpen: kastanjes, eikels, dennenappels,...
- Katapult: brede elastiek, een stevige tak, ijsstokjes (zie bijlage D)
- Schietroos: conserven blikken, deksel van een pot, emmer,...

Wat:

In de herfst zijn er heel wat kastanjes, eikels of dennenappels te vinden. Met een brede elastiek tussen je duim en wijsvinger of een katapult uit een stevige tak, schiet je de kastanje in een roos. Dit kunnen ook lege blikken zijn die je omver moet schieten.

Verrijking:

- Katapult: elastiek tussen de vingers, stevige tak met elastiek of uit ijsstokjes
- Schietvoorwerp: kastanje, dennenappel, eikel, eikeldop, walnoten, dopjes van flessen, ... (kleine of grotere voorwerpen)
- Afstand: dicht bij het doel, ver van het doel
- Houding: rechtstaand, zittend, op de knieën, gehurkt, ...
- Richting: recht voor zich, naast zich, hoog in de lucht, laag bij de grond

Andere doelen integreren:

- Socio-emotionele ontwikkeling: samenwerken door met een grote elastiek te schieten. Twee kinderen houden de elastiek vast (iemand links, iemand rechts) en één iemand trekt in het midden om te schieten
- Muzische ontwikkeling: de kastanjes, dennenappels, eikels, ... uitbeelden met het lichaam, dieren maken met de noten, schudflessen maken,...
- Wiskundige ontwikkeling: kastanjes, dennenappels,... sorteren, aantallen tellen, cijfers vormen,...
- Taalontwikkeling: herfstwoorden klappen en het aantal klappen duiden met de kastanjes,...

Afspraken:

1. Benadruk dat ze pas mogen schieten als er niemand in de buurt staat
2. Verduidelijk waar ze naar mogen richten (de blikken, het deksel, ...)
3. Tip: baken hier een zone voor af, zo vliegen er geen kastanjes tegen het hoofd van anderen

• Jeu de boules met dennenappels

Benodigdheden:

- Dennenappels, stenen, stukjes schors of takken in stukjes breken
- Steentje

Wat:

De kinderen gaan achter een (denkbeeldige) lijn staan. Iedereen heeft een (of meer) dennenappels in zijn hand. Diegene die begint gooit eerst een steentje. Daarna gooit ieder om de buurt een dennenappel. Wie het dichtst bij het steentje kan gooien, heeft gewonnen.

Verrijking:

- Variatie in materialen voor moeilijkheid: ander gewicht, andere manier van gooien nodig
- Afstand: het steentje dichtbij of ver gooien
- Aantal: met minder of meer spelers
- Doel: winnen of experimenteren
- Houding: achterwaarts, hurken, zittend,...
- Werpvorm: onderhands, rollen, half hoog gooien, hoog gooien
- Lichaamsdelen: handen, voeten,...

Andere doelen integreren:

- Socio- emotionele ontwikkeling: in een team samenwerken bv. per twee, scheidsrechter introduceren
- Muzische ontwikkeling: beeldend kunstwerk met dennenappels, geluiden produceren met dennenappels

- Wiskundige ontwikkeling: de dennenappels tellen, groeperen
bv. kleine en grote, aantal worpen tellen, afstand tussen
dennenappel en steentje meten, wegen van de verschillende
materialen om te gooien
- Motorische ontwikkeling: dennenappel laten balanceren op
lichaamsdelen (hoofd, handen)
- Natuurontwikkeling: eigenschappen bespreken van
verschillende materialen om te gooien

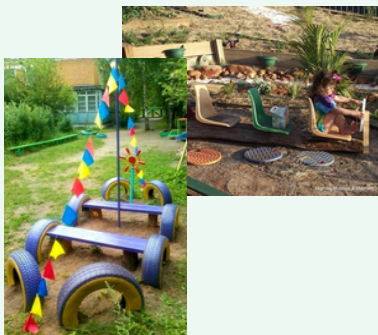
Afspraken:

1. Leg de spelregels duidelijk uit door het spel eens samen uit te voeren. Wanneer kleuters liever experimenteren of hun eigen spelvorm produceren is het een must om hen hierin vrij te laten
2. Verduidelijk dat ze voorzichtig moeten omgaan met het materiaal bv. zeer wild gedrag
3. De opruimplaats verduidelijken
4. Verduidelijk dat het materiaal niet dient om op de roos te schieten

3. Fantasie-/ rollenspel

Bij rollenspel ervaart een kind hoe het is om zich in een bepaalde situatie te gedragen. Kinderen leren hierdoor situaties en het gedrag van mensen kennen. Ook leren ze voelen hoe het is om iemand te zijn en om dingen te doen.

• Speelauto of boot

Benodigheden:

- Boomstronk
- Oude stoelen
- Autobanden
- Oude zitbanken/houten planken

Versiering:

- Lange tak
- Vlaggenlijn: touw, lint, ... en oude lapjes stof, resten gekleurd papier, ...

Wat:

Een aantal stoelen op een rij, of een afgebakende zone met autobanden en daarin een bank, kunnen door de kleuters al heel wat betekenis krijgen. Het kan een auto, bus, trein, boot, vliegtuig... zijn. Hiermee kan je het rollenspel van de kleuters stimuleren. Bv: 'We rijden naar...'

Verrijking:

- Rollenspelkaarten, thematisch
- Voorwerpen aanbieden: bv. kosteloos zwaard uit hout, schild uit karton, takken als roeispanten
- Samenspel of individueel spel

Andere doelen integreren:

- **Muzische ontwikkeling:** trommelen op de stoelen, banken (muziek maken), piratendans, liedjes zoals 'de wielen van de bus'
- **Motorische ontwikkeling:** van stoel naar stoel stappen, over de autobanden balanceren, onder de bank kruipen,... Het als obstakel gebruiken bij een parcours
- **Taalontwikkeling:** woordenschat uitbreiden door woorden te noteren bij sommige materialen bv. stuur, wiel, mast,...
- **Wiskundige ontwikkeling:** zwaarden uit hout meten, vergelijken met elkaar (kort/lang), plaatsbepaling (vooraan, achteraan, in het midden)

Afspraken:

1. Samenspel staat centraal
2. Probeer als leerkracht zo weinig mogelijk te sturen in het spel van de kinderen

• Podium

Benodigdheden:

- Hout
- Oude spiegel
- Oude gordijnen
- Veel tijd: verkleedkledij genaaid uit oude lappen stof (zie bijlage E)

Wat:

Met een podium kunnen de kinderen aan de slag met dramatisch spel. Ze kunnen een toneel spelen en een show geven. Met 'publiek' krijgen de kleuters een echt 'showgevoel'. In kisten tegen de muur kan kosteloos verkleedkledij te vinden zijn uit oude lappen stof. De kinderen kunnen uit zichzelf verhalen verzinnen of situaties uit het dagelijkse leven naspelen.

Verrijking:

- Publiek: zonder of met
- Individueel spel of samenspel
- Zonder of met kledij
- Thema uit de klas meegenomen naar buitenruimte of zelfverzonnen situatie

Andere doelen integreren:

- Socio- emotionele ontwikkeling: doel van een schoolfeest met vrij podium (zelfstandig oefenen wat geleerd),...
- Muzische ontwikkeling: kosteloze instrumenten toevoegen, kosteloze materialen toevoegen als decor, kosteloze microfoon toevoegen (zie bijlage F)

- Taalontwikkeling: boekjes die oud genoeg zijn en buiten mogen, toevoegen om een verhaal te laten naspelen (ook muzisch)
- Mediakundige ontwikkeling: kosteloze camera toevoegen (bv. uit karton) (zie bijlage G)

Afspraken:

1. Verplicht de kinderen zeker en vast niet, waardoor ze zichzelf op een veilige manier kunnen laten ontplooiën
2. De afspraak maken om alles op de opruimplaats op te bergen

4. Constructief spel

Onder constructiespel valt het vervormen, samenvoegen of hergroeperen van materiaal, bijvoorbeeld klei of blokken. Kinderen krijgen hierdoor zicht op ruimtelijke verhoudingen.

• Doolhof van bladeren

Benodigheden:

- Dwarrelende bladeren van verschillende bomen

Wat:

In de herfst zien we de bladeren dwarrelen van de bomen. Met deze bladeren kunnen we soms een grote stapel maken en hierin springen. Maar je kan hier ook een doolhof mee maken.

Verrijking:

- Experimenteren met de bladeren of constructief stapelen en een doolhof maken
- Manieren van verzamelen: met de hand, met takken, ijzerdraad,...

Andere doelen integreren:

- Socio-emotionele ontwikkeling: rustmoment door tussen de bladeren te liggen, samenwerken om te verzamelen
- Muzische ontwikkeling: luisteren naar rustgevende geluiden van de bladeren, dansen met de bladeren door ze in de lucht te gooien,...
- Wiskundige ontwikkeling: groeperen volgens kleur, ... tellen, specifieke vormen maken

- Natuurontwikkeling: eigenschappen van de bladeren onderzoeken
- Taalontwikkeling: naam vormen met de bladeren
- Motorische ontwikkeling: manieren van het doolhof afleggen, zoals op handen en voeten, op één been,...

Afspraken:

1. Maak duidelijk wat de kleuters kunnen doen, dit kan door bijvoorbeeld eerst samen op zoek te gaan naar bladeren en het eens voor te tonen
2. Maak de afspraak of er al dan niet met de bladeren mag gespeeld worden bij nat weer

• **Ontdekbak boomschijven**

Benodigdheden:

- Boomschijven
- Stokken

Wat:

De kinderen kunnen met boomschijven gaan construeren. Ze kunnen de schijven stapelen. Bouwen met natuurlijke materialen geeft een compleet andere ervaring dan de rechte bouwblokken die meestal aanwezig zijn.

Verrijking:

- Toevoegen materiaal: doppen, kokers, gras,...
- Experimenteren of vormgeven
- Stapelen zonder stok in het midden of met (zie foto)
- Materiaal: dun of dik, klein of groot, weinig textuur of veel

Andere doelen integreren:

- Wiskundige ontwikkeling: cijfers noteren op de schijven om te tellen, groot naar klein te leggen,... schijven van dik naar dun leggen, van groot naar klein, wegen
- Muzische ontwikkeling: rollenspel bedenken met het materiaal, geluiden produceren

- Natuurontwikkeling: ringen tellen op de schijven, dieren uit hout, seizoen gericht verrijken (herfst: herfstbladeren en herfstvruchten, lente: gedroogde bloemen,...), toevoegen van blaadjes, takjes, steentjes, schelpen,...

Afspraken:

1. Zorg voor niet te veel materialen in de hoek, Less is more

• Jenga met takken

Benodigheden:

- Ongeveer 48 takjes van dezelfde lengte, hoogte en breedte

Wat:

Maak een stapel van 12 lagen door steeds vier takjes naast elkaar te leggen. Dit afwisselend horizontaal en verticaal (in een vierkant), zodat de toren goed stevig wordt. De kinderen halen er één voor één een takje uit en leggen deze weer bovenop de stapel in goede volgorde. Het wordt steeds wiebeliger en de toren mag niet omvallen. Als de toren omvalt begint het spel opnieuw.

Verrijking:

- Experimenteren of regelspel (met winnaar)
- Grootte van de stapel: meer of minder takken (hoog/laag)
- Soort takken: dunne of dikke takken
- Ondergrond: stabiel -> stevige steen, zacht gras, onstabiel -> op een evenwichtsplank

Andere doelen integreren:

- Muzische ontwikkeling: tikken met de takken op verschillende voorwerpen/geluiden (muziek), dirigent spelen, figuren bouwen door de takken in verschillende posities te leggen (beeld), dansen met de takken, tak als lepel gebruiken om in kookpot te roeren (drama), ...

- Wiskundige ontwikkeling: cijfers maken met de takken, positie aannemen tegenover de tak (voor, achter, naast, op,...), sorteren op lengte (kort/lang/gelijkzijdig)
- Taalontwikkeling: letters maken door takken in bepaalde posities te leggen, teken of schrijven met de takken in de aarde, zand,...
- Wereldoriëntatie: determinatietabel met bomen en de soorten takken, bladeren, de kleuters laten uitzoeken van welke boom de tak afkomstig is, de kenmerken van de tak laten waarnemen,...

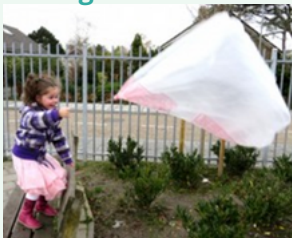
Afspraken:

1. Benadruk dat de takken dienen gebruikt te worden voor het spel, en niet om mee te slaan of dergelijke
2. Spreek een opruimplaats af zodat je de takken niet kwijtspeelt
3. Tip: je kan samen met de kleuters de takken gaan verzamelen

5. Natuurspel

Bij natuurspel komen de kinderen in aanraking met verschillende natuurelementen zoals lucht, water, organismen, enz.

• **Vlieger**

Benodigheden:

- Plastic zak
- Touw

Wat:

De kinderen spelen met wind. De kinderen ontdekken wat wind is, waar wind vandaan komt en hoe je wind kunt zien.

Verrijking:

- De zak tegen de wind in houden of juist in de wind
- Zak loslaten en waarnemen
- Materiaal: crêpepapier voor windrichting, ballon

Andere doelen integreren:

- Muzische ontwikkeling: windgeluiden waarnemen, muziek maken met de plastic zak, dansen met de zak of in de zak
- Motorische ontwikkeling: rennen met de wind mee, rennen tegen de wind in, bewegingen met de armen maken, met de rug in de wind of met de neus
- Natuurontwikkeling: andere manieren om de wind waar te nemen bv. op water, bomen, haar

Afspraken:

1. Laat de kinderen tijdens het buitenspelen experimenteren met allerlei materialen
2. Maak de afspraak de zak zeker en vast niet over elkaars hoofd heen te doen

• Bootjes in regenplassen

Benodigheden:

- Kurk, spons, piepschuim
- Tandestoker
- Stukje stof
- Papieren bootje
- Lege yoghurt pot

Wat:

Met een beetje fantasie kunnen de kinderen van regenplassen op de speelplaats een meertje maken om bootjes te laten varen.

Verrijking:

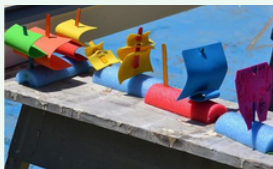
- Manieren bootje verplaatsen: handen, blazen, met een stokje, wind maken met stuk karton, vliegenmepper, ...
- Modder toevoegen om grachten te maken
- Zelf een plas maken door geultjes in de aarde te maken
- Regelspel: boot om ter snelst naar het einde brengen

Andere doelen integreren:

- Muzische ontwikkeling: luisteren naar water in verschillende kosteloze voorwerpen, met de handen in het water muziek maken
- Wiskundige ontwikkeling: met een stok of vinger cijfers schrijven in het water, kosteloze voorwerpen in een potje doen en bekijken wat zwaar en licht is (zinken en drijven)
- Taalontwikkeling: met een stok of vinger letters schrijven in het water
- Motorische ontwikkeling: stampen in de plassen, over de plas heen springen
- Natuurontwikkeling: kosteloze voorwerpen testen in het water en bekijken wat zinkt of drijft, zichzelf spiegelen in de plas

Afspraken:

1. Je kan de afspraak maken bij regenweer laarzen aan te doen, deze kunnen in de klas aanwezig zijn voor allerlei buitenspelen
2. Maak de afspraak het water niet op elkaar te gooien, niet iedereen zal dit graag hebben

• **Wolkenkijker**

Benodigdheden:

- Ijsstokje
- Karton
- Wc -rolletje
- Watjes
- Touw

Wat:

De kinderen kunnen de wolken waarnemen door hun wolkenkijker. Hiernaast kunnen ze zich richten op andere elementen van de speelplaats. Ze leren de speelplaats beter kennen.

Verrijking:

- Met zelfgemaakte kader of verrekijker
- Op verschillende momenten: weersomstandigheden
- Naar de wolken kijken of de natuur in zijn geheel bv. diertjes, bomen,... op de speelplaats
- Materiaal: klein of groot gat om door te kijken
- Interesse: zelf mogen versieren

Andere doelen integreren:

- Socio- emotionele ontwikkeling: emoties van de wolken bekijken (bv. donkere wolk, regenwolk: boos)

- Motorische ontwikkeling: bewegingen maken terwijl de kinderen door het kader kijken of de verrekijker (bv. springen, achterwaarts stappen,...)

Afspraken:

1. Voorzie een opbergplaats voor de kaders en/ of verrekijkers
2. Maak de afspraak dat de kinderen elkaar in de gaten moeten houden om botsingen te vermijden

• Waterbanen

Benodigdheden:

- Plastieken of glazen flessen
- PVC- buizen of zuigslag
- Emmers, basin
- Trechters
- Gieters
- Touw, ijzerdraad, stripbandjes

Wat:

De kinderen kunnen experimenteren met de loopbaan van het water. Waar komt het water uit als ik het hier in giet? Welke weg zal deze volgen?, Welke is de snelste of de traagste?, enz.

Verrijking:

- Water, knikkers, zand,...
- Bij regen, de regen waarnemen
- De banen zelf mogen vorm geven, richtingen kiezen
- Een loopbaan sluiten

Andere doelen integreren:

Socio- emotionele ontwikkeling: gezichten geven aan de flessen, per twee opvangen van het water (wie kan het meeste opvangen?)

Wiskundige ontwikkeling: verschillende voorwerpen; groot of klein, hoekig of rond (wat kan er door en wat niet?, Wat rolt?), bootjes in de emmers (het aantal bootjes = aantal bekertjes water)

Muzische ontwikkeling: rollenspel fabriek (drama), met water en vingers tekenen op de stenen (beeld), 'douchedruppel' nadoen (dans)

Taalontwikkeling: vingers nat maken en letters, woorden schrijven

Afspraken:

1. Spreek af waar er water mag genomen worden
2. Het water hoort in de banen en emmers, niet ergens anders of op elkaar

6. Rustig spel

Bij rustig spel zoeken de kleuters de innerlijke rust op. Rustig worden is niet hetzelfde als stil zijn. Er zijn kleuters die niet van wild spel houden en die zoeken liever de rust op. Een veilige plaats om te spelen.

- **Stilnest**

Benodigdheden:

- Stilnest: wilgentakken, rieten beschuttingsmat, houten paletten,...
- Binnenin: houten boomstronken, stro- of hooibalen, oude kussens (regenbestendig)
- Extra: oude kist, opbergdoos met kosteloos materiaal

Wat:

Stilnest is een tastbare, afgebakende plek waar een bepaalde emotie en de daarmee gepaard gaande gedragsuitingen op een constructieve manier kunnen worden (h)erkend, benoemd, veruiterlijkt en verwerkt. Kinderen worden uitgedaagd om te stoppen met kroppen en tot zichzelf te komen.

Verrijking:

- Troostmateriaal: oude spiegels, oude fotokaders, oude lapjes stof als troostdoek, doos met gelukstenen, blik om tranen in te steken, pluimen om te aaien, ...
- Stoommateriaal: oude turnmat, matras, oude bal, zwembuizen = slagmateriaal (lijkt geen rustig spel, maar helpt de kinderen met boze gevoelens om tot rust te komen)
- Kosteloos materiaal in oude kist: stenen, takjes,...

Andere doelen integreren:

- Socio-emotionele ontwikkeling: per twee rustig babbelen, met materiaal spelen, gevoelens benoemen, gevoelens tekenen met een stokje in de aarde
- Muzische ontwikkeling: muziekdoos, schuddoos, eigen gevoelens uiten in de spiegel (drama)
- Wiskundige ontwikkeling: tellen kosteloos materiaal, stapelen, ...
- Natuurontwikkeling: luisteren naar de vogels, bomen,...

Afspraken:

1. Maak afspraken met het schoolteam omtrent het gebruik van de gevoelsplek
2. Benadruk bij de kinderen dat deze gevoelsplek enkel wordt gebruikt wanneer het nodig is
3. Benadruk dat deze hoek dient om tot zichzelf te komen
4. Spreek af wanneer ze terug naar buiten moeten (bv: is niet meer verdrietig, maar aan het lachen en plezier maken)

Experiment
Upendo Friends
School

Wij gingen aan de slag met een experiment in de Upendo Friends School in Arusha, Tanzania. Hier liepen wij drie maanden stage binnen het opleidingsonderdeel Mondiale Praktijkverkenning. Wij voerden onderzoek uit naar ontwerpeisen omtrent welk kosteloos materiaal de kleuters nodig hebben om tot zelfstandig spel te komen op de speelplaats. Een week lang gingen we aan de slag met het verrijken van hun speelplaats aan de hand van kosteloze materialen. Er werd niets nieuw aangekocht en werkten met het materiaal dat te vinden was op de school. Er waren heel wat helpende handen en de sfeer zat goed. We creëerden samen met de kinderen en het schoolpersoneel vier hoeken om in te spelen. Deze hebben wij nadien geobserveerd aan de hand van een zelfgemaakte kijkwijzer (zie bijlage H). Wij besluiten hieruit dat de hoeken zeker en vast bruikbaar zijn wanneer wij de eisen op de kijkwijzer bekijken. Al hebben wij enkele tips voor in de toekomst kunnen waarnemen:

Music Wall

Benodigdheden:

- Oud keukenmateriaal
- Lege bidons
- Glazen flessen
- Slagmateriaal: lepels

De muur was redelijk hoog, waardoor niet alle kleuters overal bij konden. Door gebrek aan afspraken, verdwenen vaak voorwerpen en kon er geen muziek gemaakt worden.

Iedereen kon aan de muur op verschillende hoogtes. De muur werd op deze manier wel toegankelijk voor de lagere school kinderen.

Hoogteparcours

Benodigdheden:

- Boomstronken
- Oude schoolbanken
- Autobanden
- Houten palen

De jongste kleuters hadden hulp nodig van een oudere, dit doordat het parcours voor hen te hoog was. Daarnaast was de hoek zeer populair, wat zorgde voor overlast. De kinderen stonden geblokkeerd en konden niet meer verder stappen.

Het samenwerken wordt op deze manier gestimuleerd. Zo zagen wij de oudere kinderen de jongere helpen. De lagere schoolkinderen maakten onderling afspraken, dit rond wie wanneer op het parcours mocht. Zo gingen ze om de beurt, klas per klas, op het parcours.

Loose Parts muur

Benodigheden:

- Oude bloempotten
- Kosteloos materiaal: stenen, houten blokjes, pvc-buizen en kroonkurken

Doordat er afspraken zijn gemaakt is er soms weinig inbreng van de kleuter rond wat ze willen doen met het materiaal (bv. niet gooien).

Het materiaal geraakt op deze manier niet kapot en de kleuters gaan er voorzichtig mee om.

Autohoek

Benodigdheden:

- Kapotte stenen
- Oude emmers
- Oude wastafel
- Stuk hout

De hoek had geen limiet waardoor er te veel kleuters tegelijkertijd wouden spelen. Dit zorgde voor ruzie aangezien er niet zoveel materiaal aanwezig is voor iedereen.

Op deze manier leren de kleuters om te delen en hun beurt af te wachten.

Tips en tricks

Wij sommen graag nog een aantal tips en tricks op, wat ons onderzoek ons opleverde.

- **Persoonlijke communicatie Bowen, A. (Kleuterleerkracht UWC East Africa - Arusha Campus, Tanzania)**

TIP: Gebruik materiaal dat duurzaam is om mee aan de slag te gaan in een buitenruimte: zoals af en toe aangegeven is bv. karton minder duurzaam

TIP: De hoeken moeten mogelijkheden bieden tot verrijken: neem materialen weg of voeg toe om een waaier aan mogelijkheden en ervaringen te bieden, goed observeren is de boodschap!

TIP: Vergeet niet dat geld een factor is, maar er zijn heel wat gratis objecten te vinden waar helemaal geen geld voor nodig is

- **Persoonlijke communicatie Ollieuz, T. en tekstbronnen**

TIP: Gebruik veilig materiaal: het mag niet inslikbaar of scherp zijn

TIP: Het mag niet veel werk vragen om zaken klaar te zetten of op te bergen, voorzie opbergruimtes

TIP: De speelruimte moet een veilige omgeving zijn waar kinderen *'rond kunnen hollen en rustig kunnen slenteren zonder omvergerend te worden'*: speeltijden kunnen van kleuters en lagere schoolkinderen op afzonderlijke ruimtes of momenten ingericht worden (Schoolportaal, z.j.) of zoals eerder aangegeven kan je zones verplaatsen, verkleinen of vergroten (Caminada, 2015)

Praktijkvoorbeeld:

T. zag in de periode van de Covid-19 pandemie dat kinderen in bubbels moesten spelen. Er werden op de speelplaats twee zones afgebakend. Zo was er een zone voor rustiger spel en een zone voor wat wilder spel.

"Het helpt als je weet dat er geen basketballen tegen je hoofd zullen vliegen."

TIP: Durf risky play te stimuleren: behoud de veiligheidsregels, maar durf deze te relativeren en geef prioriteit aan ontwikkelingsvoordelen (Little & Eager, 2010)

Praktijkvoorbeeld:

Het natuurelement 'de boom' kan een kosteloos speelelement worden op de speelplaats. Door te spelen met het risico om in een boom te klimmen, kunnen ze genieten en ervan leren. Ze leren op hun eigen kracht en handigheid vertrouwen; durf, doorzettingsvermogen, het omgaan met variaties binnen de boom (afstanden tussen takken), bewegen, de boom (textuur takken en schors, stevigheid, bladeren, geuren en kleuren, seizoensveranderingen) staan centraal. (Both, 2013)

"Kinderen leren grenzen kennen in buitenspel."

Je kan bij dit voorbeeld klimregels aanbrengen bij de kinderen zodat alles op een veilige manier kan verlopen:

Klimregels

1. Vraag aan je boom of je erin mag klimmen, beschouw hem als je vriend.
2. Beloof voorzichtig te zijn.
3. Houd je altijd op drie punten vast, bijvoorbeeld twee handen en een voet of twee voeten en een hand.
4. Klim met je gezicht en buik naar de stam toe, ook bij het uit de boom klimmen.
5. Vermijd dode takken zoveel mogelijk. Een dode tak heeft vaak geen schors en geen bladeren; er zitten vaak schimmels of paddestoelen op. Als je toch een dode tak gebruikt, voel dan voorzichtig of hij je kan houden. Sta er altijd heel dicht bij de stam op, daar is hij nog het stevigst.
6. Steun bij voorkeur op drie verschillende takken.
7. Ga nooit hoger dan je durft. Het is geen wedstrijdje en je moet ook nog terug! Naar boven is makkelijker dan naar beneden! Kijk regelmatig naar beneden om te zien hoe hoog je zit en hoe je je daarbij voelt.
8. Word je toch ineens bang, ga dan rustig zitten en haal diep adem met je buik. Daar word je rustig van. Als je niet weet hoe je naar beneden moet komen, roep om hulp.
9. Als het geregend heeft, is de schors en het mos erg glad; NIET KLIMMEN.

TIP: Zorg voor zoveel mogelijk natuur: kijk maar naar scandinavische landen waar outdoor education een topic is.

Wist je dat? Er een betonstop plaatsvindt. Vlaanderen geeft subsidies aan scholen die hun betonnen speelplaatsen openbreken, of een deel ervan. Met andere woorden krijgen scholen geld om te investeren in een groene en natuurlijke speelplaats. Op deze manier gaat er meer water in de bodem en voorkomen we overstromingen zoals in Wallonië.

Daarnaast biedt de provincie Oost- Vlaanderen een coaching- traject aan om scholen nog groener te maken.

Tip: Is er wel een betonspeelplaats? Denk maar aan het voorbeeld om kosteloos materiaal in de plassen van de speelplaats te voorzien als bootjes.

TIP: Werk aan de vier voorwaarden van onderzoekend leren: werken met betekenisvolle contexten, stellen van denk- en doe-vragen, stimuleren van kinderen tot systematisch tewerk gaan en hen aanzetten van tot interactie en reflectie (Vervaeet, Dejonckheere, & Van de Keere, 2014)

Betekenisvolle
contexten

Denk- &
doevragen

Systematisch
onderzoeken

Reflectie
& interactie

TIP: Als leerkracht ben je EXPERT in het VOORSPELLEN waar het fout kan lopen bij je leerlingenpopulatie! Je kan als leerkracht veiligheid bieden door ECHT AANWEZIG en BESCHIKBAAR te zijn, door met de kinderen mee te leven en te denken. (Caminada & en Leenders, 1999)

TIP: Een speelplaats is geen formele leeromgeving en mag dat zeker niet worden!

Bijlagen

- Bijlage A: Dobbelsteen

Benodigdheden:

- Kubusvormige doos
- Wit/ geel papier
- Zwart papier of zwarte stift

1. Neem er de kubusvormige doos bij
2. Kleef over de zijdes heen met gekleurd papier
3. Kleef op het gekleurd papier de rondjes of teken met een stift
4. Klaar!

Tip: Let wel goed op dat de vlakken kloppen: de 6 zit tegenover de 1, de 5 tegenover de 2 en de 4 tegenover de 3.

- Bijlage B: Pittenzakjes

Benodigdheden:

- Oude lapjes stof
- Naald
- Draad
- Vulling: rijst, pasta, ...

Met oude lapjes stof kan je gemakkelijk pittenzakjes maken.

1. Vouw een lapje stof dubbel
2. Naai het langs 3 zijdes dicht met naald en draad
3. Vul het zakje met rijst/pasta
4. Naai de laatste opening dicht
5. Klaar!

- Bijlage C: Sjortouw

Benodigdheden:

- Dik touw, sjortouw

De gemakkelijkste manier om twee touwen of uiteinden van het hetzelfde touw aan elkaar vast te knopen is:

De platte knoop

1. Neem de twee uiteinden van de touwen vast
2. Leg het linkertouw over het rechtertouw en trek het eronderdoor

3. Leg daarna het rechtertouw over het linkertouw en trek het eronderdoor

4. Trek stevig aan beide uiteinden om de knoop strak te trekken

5. Klaar!

• Bijlage D: Katapult

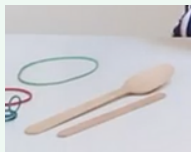
Benodigheden:

- 9 ijsstokjes
- 4 elastiekjes
- Een houten wegwerplepel of een extra ijsstokje, en een dop van een lege fles

1. Stapel 8 ijsstokjes op elkaar en bind ze aan elkaar vast door om beide uiteindes een elastiekje te wikkelen.

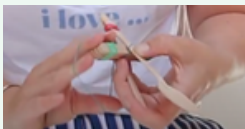
2. Leg daarna de wegwerplepel op nog een ijsstokje en maak ze aan elkaar vast door om het uiteinde van de steel nog een elastiekje te wikkelen. Als je geen houten wegwerplepel hebt kan je ook twee ijsstokjes aan elkaar maken en op één van de stokjes een flessendop plakken van een fles.

3. Schuif nu het ijsstokje waaraan de lepel vast zit, aan de onderkant door het stapeltje ijsstokjes heen en de lepel bovenlangs, totdat hij niet meer verder kan.

4. Je katapult is nu klaar, maar om hem nog wat extra te verstevigen, wikkel je ook nog een elastiekje kruislings om het stapeltje ijsstokjes en de lanceerarm.

5. Klaar!

- **Bijlage E: Verkleedkledij**

Twee kleine duikertjes

Benodigheden:

- Twee grote lege petflessen per kind
- Gekleurde tape
- Koordjes
- Zilverpapier

1. Versier de fles met gekleurde tape
2. Maak een koordje vast aan de flessen zodat je ze op de rug kan dragen
3. Werk de koordjes af met zilverpapier
4. Werk af door een oude duikbril op het hoofd te zetten
5. Klaar!

Een lief poesje

Benodigdheden:

- Oude kousenbroek
- Oude restjes stof/ vulling kussen
- Zwarte tape
- Oud badman-masker
- Karton

1. Vul een oude kousenbroek op voor een staart
2. Maak strepen met zwarte tape
3. Pimp een oud badman-masker met twee grijze, kartonnen oortjes
4. Klaar!

Iemand een kopje thee?

Benodigdheden:

- Oud kussensloop
- Lipton logo uit verpakking of maak er zelf één
- Touw, lint, wol

1. Maak gaten in de kussensloop voor de armen
2. Vul met wat bladeren uit de tuin
3. Maak het logo vast met een koordje aan de kussensloop
4. Klaar!

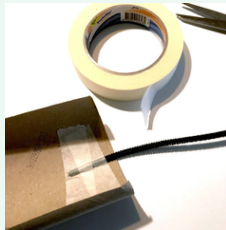
• Bijlage F: Microfoon

Benodigheden:

- Lege keukenrol
- Aluminiumfolie
- Zwarte pijpenrager
- Piepschuim balletje

1. Knip de keukenrol in de lengte door
2. Plak de zwarte pijpenrager vast aan de binnenkant
3. Rol de keukenrol wat schuin op zodat het boven iets breder is dan onderaan, plak dit stevig vast en knip het uitstekende karton boven af
4. Neem het aluminiumfolie en verfrommel het een beetje, om vervolgens over het piepschuim balletje te bedekken, de onderkant kan ook wat aluminiumfolie krijgen
5. De microfoon kan nog versierd worden, maar moet niet
6. Klaar!

• Bijlage G: Camera

Benodigheden:

- Kartonnen doos
- Plastic deksels van schoonmaakflessen of shampooflessen
- Lint
- Knoopjes

1. Maak een gat in de doos voor de lens
2. Kleef de plastic deksels op de doos
3. Bevestig een lint aan de camera
4. Versier de camera indien je dit wenst bv. met knopen, gekleurd papier
5. Klaar!

Kijkwijzer: zelfstandig spel met kosteloze materialen op de speelplaats

- Bijlage H: Kijkwijzer

Hoek:

	Niet aanwezig	Aanwezig
<p>Pedagogische kaders</p> <p><u>Aanbod, organisatie, interactie</u></p> <p><u>Organisatie</u></p> <ul style="list-style-type: none"> De kleuter is in staat het nodige materiaal waarmee hij/zij wil spelen, zelfstandig te nemen. (afhankelijk: het materiaal kan ook al klaargezet zijn) Er is veel ruimte voor vrij spel. Als leerkracht ben je niet lijfelijk aanwezig bij het spel van de kleuters. Individueel spel of groepsspel is aanwezig Er zijn duidelijk afspraken omtrent het materiaal en de hoek 		
<p><u>Aanbod</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Aanschouwelijkheidsprincipe: de hoek is aantrekkelijk ingericht met oog op de verschillende zintuigen Motivatie- belangstellingsprincipe: de nieuwsgierigheid van de kinderen wordt geprikkeld. Activiteitsprincipe: de kinderen zijn actief bezig zowel innerlijk (denken, willen, voelen) of uiterlijk (handelen, bewegen, verwoorden). 		

Kijkwijzer: zelfstandig spel met kosteloze materialen op de speelplaats

<ul style="list-style-type: none"> Differentiatieprincipe: wordt de hoek verrijkt door toevoegen of wegnemen. Integratieprincipe: er worden verschillende doelen geïntegreerd. <p><u>Interactie</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Er komt minstens één van deze vier kwaliteitssvolle interacties aan bod (taal, relatie-, denkbevorderende en de muzische interactie) 		
<p>Positief leefklimaat</p> <ul style="list-style-type: none"> Weilbevinden wordt gestimuleerd Betrokkenheid wordt gestimuleerd 	<p>1 2 3 4 5</p> <p>1 2 3 4 5</p>	
<p>Participatief leefklimaat</p> <ul style="list-style-type: none"> Kunnen de kleuters betekenis geven bij het vormen van de hoek (helpen verzamelen, zoeken, versieren,...) 		
<p>Intrinsieke motivatie</p> <ul style="list-style-type: none"> De kleuters zijn geïnteresseerd in het aanbod, de activiteit De motivatie van de kleuters zijn gericht op de bevrediging van de behoefte om te ontdekken, te exploreren, te spelen, te ontwikkelen, ... 		

Aanbod, organisatie en interactie

- > Aanschermbijheid
- > Motivatie- en belangstelling
- > Activiteit
- > Differentiatie
- > Integratie

- > Denkbevorderend
- > Relatiebevorderend
- > Taalbevorderend
- > Muizisch

- > Inrichting
- > Zelfstandig spel
- > Gepaste groepeeringsvorm
- > Afspraken

Positief leefklimaat

Welbevinden

1
2
3
4
5

Betrokkenheid

1
2
3
4
5

Participatief leefklimaat

K
L
E
U
T
E
R

I
N
I
T
I
A
T
I
E
F

Intrinsieke motivatie

Komt uit zichzelf in beweging

Vanuit eigen drijfveren, behoeften en ambitie

KRACHTIG KIND

Bronnen

- Annemieke. (26 augustus, 2018). *Dé perfecte katapult maken – Leuk voor kids die dol zijn op propjes schieten*. [Blogbericht]. Ladylemonade. <https://www.ladylemonade.nl/katapult-maken-propjes-schieten/>
- AS Adventure. (z.j.). *Vijf basisknoppen voor op jeugdkamp*. As Adventure. <https://www.asadventure.nl/expertise-tips/outdoor/vijf-basisknoppen-voor-op-jeugd Kamp.html>
- Both, K. (oktober, 2013). *Grenzen van bescherming*. HJK. <https://www.hjk-online.nl/>
- Caminada, G. (juni, 2015). *Stimuleren kun je leren*. HJK. <https://www.hjk-online.nl/hjk/downloads>
- Caminada, G. & Leenders, Y. (maart, 1999). Buitenspel in het onderwijs aan jonge kinderen. praktijkgids voor de basisschool.
- De Jante Beton Speelbeweging. (z.j.). *Spelen is super belangrijk*. de speelbeweging. <https://www.speelbeweging.nl/themas/>
- De knutseljuf Ede. (2020). *Microfoon knutselen van lege keukenrol*. Yoo. <https://yoo.rs/knutselen-microfoon-knutselen-van-lege-keukenrol-1567263147.html>
- Kennisplatform voor het onderwijs. (z.j.). *Spelvormen*. wij-leren.nl
- Louman, E. Telder, P. Verdú, C. Weesing, M. & Zonjee, N. (z.j.). Onderzoekend en ontwerpend spelen. Expertisecentrum Wetenschap & Technologie. <https://www.iederkindeentalent.nl/wp-content/uploads/2020/10/Inspiratiemap-onderzoekend-en-ontwerpend-spelen-met-kleuters-1.pdf>
- Mollymoo. (1 februari, 2015). *Diy toy cardboard camera*. [Blogbericht]. Mollymoo. <http://mollymoo crafts.com/diy-toy-cardboard-camera/>
- ND. (22 februari, 2022). *7x carnavalskostuums die je vanmiddag zelf kan maken*. *Het Laatste Nieuws*. <https://www.hln.be/familie/7x-carnavalskostuums-die-je-vanmiddag-zelf-kan-maken~ac8ac3b0/>
- Niklasson, L. & Sandberg, A. (13 december, 2010). *Children and the outdoor environment*. European Early Childhood Education Research Journal. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1350293X.2010.525945?journalCode=recr20>
- Schoolportaal. (z.j.). *Spelen/Speelplaats*. Schoolportaal. <https://schoolportaal.be/pedagogie-en-didactiek/spelenspeelplaats>
- Verbeec, L. (z.j.). *Emotionele remediëring emotie kanaliseren met betrekking van buitenplekken*. Bleekweide. file:///C:/Users/aniss/Downloads/PresentatieLeenVerbeec_Bleekweide_gevoelshoekjes.pdf
- Yalisha. (6 december, 2017). *dobbelsteen knutselen*. [Blogbericht]. Yalisha. <https://www.yalisha.nl/dobbelsteen-knutselen/>
- Zaal, A. (februari, 2013). *Een rijke en boeiende buitenspelomgeving*. HJK. <https://www.hjk-online.nl/>

Bijlage H: Onderzoeksfase 2, deelvraag 6 (methode interview)

In welke mate zijn leerkrachten kleuteronderwijs effectief ondersteund om aan de slag te kunnen gaan met kosteloze materialen op de speelplaats

Methode: interview

Wie: kleuterleerkrachten uit Basisschool De Bron Lovendegem en Vrije kleuterschool De Spelewei Wetteren-Ten-Ede

Waar: op papier, Basisschool De Bron Lovendegem en Vrije kleuterschool De Spelewei Wetteren-Ten-Ede

Wanneer: 7 en 8 juni 2022

Vragenlijst – Bachelorproef: ‘Spelen op een kosteloze speelplaats’

Ging u de afgelopen periode met voorbeelden uit het ontwerp (draaiboek) aan de slag? Zo ja, met wat ging u aan de slag en hoe heb je dit ervaren?/ Zo nee, wat was een drempel?

.....
.....
.....

Zou u in de toekomst nog aan de slag willen gaan met de voorbeelden uit het ontwerp (draaiboek)?
Waarom? Zo ja, wat sprak jou het meeste aan?/ Zo nee, wat houdt je tegen?

.....
.....
.....

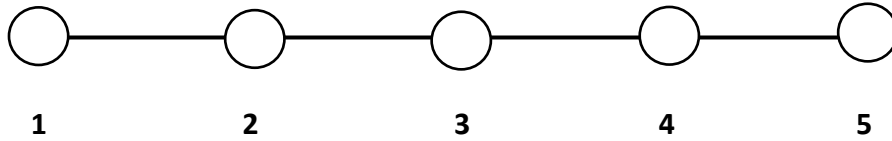
Heb je de kijkwijzer en kijkpijl gehanteerd? Zo ja, in welke mate heeft je dit ondersteund? Zo nee, waarom niet?

.....
.....
.....

Heeft u tips of ideeën om ons ontwerp (draaiboek) bij te sturen?

.....
.....
.....

In welke mate heeft dit ontwerp (draaiboek) u als kleuterleerkracht effectief ondersteund om met kosteloze materialen aan de slag te gaan op de speelplaats? (1 = helemaal niet ondersteund – 5 = sterk ondersteund)

Toelichting:

.....

.....

.....

Bent u geïnteresseerd in een digitaal bestand van het draaiboek? Zo ja, wat is je e-mailadres?

.....

Eventuele opmerkingen:

.....

.....